

Disputatio theologica [prima-quarta] de arbore vitae ex Gen. II. v. 9. : quae est de ejus nomine et causa efficiente ... / praeside Christ. Chemnitio ... ; publice respondendo defendet Johannes Quirinius Hedenius ... ; ad d. xiv. Martii in Auditorio Theologico.

Contributors

Chemnitz, Christian, 1615-1666.
Heden, Johann Quirinius, 1633-1712
Knopff, Johannes
Leube, Abrahamus
Schlegelius, Johannes Christianus

Publication/Creation

Recusa Wittenbergae (i.e. Wittenberg) : [publisher not identified], [1703]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/pgmfa4z6>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

IN NOMINE SACRO-SANCTÆ TRINITATIS.

DISPUTATIO THEOLOGICA

DE

ARBORE VITÆ

ex Gen. II. v. 9.

Quæ est

DE

Ejus NOMINE ET CAUSA EFFICIENTE.

Quam

In Illustri Universitate JENENSI,

PRÆSIDE

Plurimum Reuerendo, Amplissimo & Excellentissimo,

ON. CHRIST. CHEMNITIO,

S. Theologiæ Doctore & Professore Publico, ut &
Ecclesiæ ac Diœceseos ibidem Pastore, Superintendente,
Patrono ac Præceptore suo colendo,

Publice RESPONDENDO defendet

M. JOHANNES QUIRINUS HEDENUS,

Arnstadiensis Thuringus.

Ad D. XIV. Martii,

In Auditorio Theologico.

Recusa Wittenbergæ Anno 1703.

58700 (15)

CHEMNITZ, C

IN NOMINE SS. TRINITATIS.
DISPUTATIO THEOLOGICA
De
ARBORE VITÆ
PRIMA.

THESIS PRIMA.

Quadriennium & aliquot menses sunt, ex quo in Disputatione publica & solenni, *Anno M.DC.LII. X. Calend. Octobris* pro *LOCO* habita; *ARBOREM SCIENTIÆ BONI ET MALI* Eruditorum oculis exposuimus conspiciendam *ARAM* Dominicam; *PALÆSTRAM* obedientiæ, *SANCTUARIUM* rectitudinis & justitiæ. Quam utinam, ad cynosuram tam sancti, tam facilis & evidentis Præcepti, observassent reverentius; ingressi fuissent prudentius; coluissent religiosius Protoplasti. Sed dum antiquo auscultatum fuit serpenti, ac *ARÆ* huic profanę injectę manus, repiando quod erat prohibitum: nec non fortissima colla sponte subjecta, fraudulento jugo calumniantis adversarii, ac extrema temeritate violatum tam Sacrosanctum Religionis, rectitudinis & justitiæ domicilium: Mors, peccatum, & universorum malorum detestanda confluges intravit in mundum, tota lugente Natura. Nunc itaque animus est, cum Deo, post alios labores adungere etiam *ARBOREM VITÆ*, ac eadem methodo etiam istam quibusdam Disputationibus paulo attentius contemplari. Nec id fortasse ingratum erit. Quamvis enim in Adamo hanc *ARBOREM* ejusque donum dudum perdiderimus: illius tamen commemoratio monere nos debet, quanta in statu innocentie fuerit hominis felicitas; & quam tam habituri simus, cum in coelesti Paradiso edemus ex ligno hoc: de quo *Job.*

Apocal. 22. v. 2. In medio foro ejus, Urbis nempe celestis, & ex utraque parte fluminis, arbor vite, ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad sanitatem gentium.

v. 14. Beati, qui præstant ejus mandata, ut si eis jus in arborem vite & per portas ingrediatur in civitatem. Quam felicitatem, & quod jus in arborem vite, restituit nobis vera ARBOR VITÆ, JESUS CHRISTUS, in ligno Crucis, Salvator noster, benedictus in seculum.

II. Sic igitur de hac ARBORE sacer Codex Genes. II. v. יצמח יחיה אלהים מן האדמה כל-עץ נחמד מראה וטול במאכל ועץ החיים כתרן רגן ועץ דערה טוב ורע:

Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave. Lignum etiam vite in medio Paradisi, lignumque scientie boni & mali. Et Cap. III. v. 22. נתן פן ישרא ירו יקח גם מעץ החיים ואכל יחי לעולם: Nunc igitur, ne extendens manum suam accipiat, etiam de fructu arbor vite, ut comedat, victurus in seculum. Et vers. ultimo: בן-ערן את הכרבים ואת להם החיב המתהפכר שמר את-לרך עץ החיים:

Instituit a parte anteriore borti Hedenis Cerubos, flammam gladii sese vibrantis, ad custodiendam viam ad arborem vite. Ubi hæc loco vertit Tremellius.

III. Appellatur itaque hæc ARBOR עץ החיים. Lignum seu ARBOR vite. Ne enim quis frustra se hic fatiget, emphaticam aliquam, aut rationem appellationis peculiarem in numero plurali forte quærendo; quasi Lignum, seu Arbor vitarum dicatur; Sicuti aliqui in numero Plurali legunt, ARBOR VITARUM: Grammaticos sistimus, docentes עץ ut alia nomina arborum pluraliter esse, quasi dies vel tempora vite dicas: aut varias vite commoditates hoc numero multitudinis denotari velis. Quorum prius Butorsii: posterius Avenarii est annotamentum. Sicuti & LXX Interpretes reddiderunt ξύλον τῆς ζωῆς, lignum vite. Quare, quod NOMEN & APPELLATIONEM hujus ARBORIS attinet: Chrysostomus

ma veritas sine dubio aliterum contradictiones, & metuers, ne
vid frigidi, aut parvi roboris quod esset, afferret: rem fere reli-
quit in medio. Scribit enim, Tom. I. in. Caput. III. Geneseos,
Homil. XVIII. pag. 110. Si autem curiosulus aliquis rogat; quare li-
num vite appellatum est: sciat, si nostris rationibus innitamur, non
esse hominem omnia Dei opera contueri. Visum enim fuit Domino,
ut meditationem quandam, obedientie & inobedientie haberet homo
se factus & in Paradisi de gens. Ex quibus constat, Beato Patri
condum fuisse persuasum, quoniam ratio appellationis certa esset:
sed eundem anumerasse hoc iis rebus, de quibus curiosuli rogare
essent, & in quibus non sit innitendum nostris rationibus; quando-
quidem alias non possit homo omnia DEI opera contueri. Adeo-
que de hoc non esse agendum scrupulosius. Sicuti etiam Flacius
in Clavi Sacrae Scripturae, in voce Arbor scribit: Arbor aut lignum
vite pro re valde salutari: Prov. XI. Fructus iusti arbor vite. Cur
vero in Paradiso nominetur arbor scientie, aut vite, non facile fuerit
certo statuere.

IV. Sed sicut paullo timidior hic fuit, aurea alias dicens
Chrysostomus: ita tam Patres, quam Interpretes alii sine hesita-
tione maiorem sumserunt animum, & concordantibus suffragiis
recte dixerunt; ARBOREM VITAE sic appellatam & denomina-
tam fuisse ab effectu: Quod ex institutione divina certam relatio-
nem, & vim efficiendi habuerit ad vitam hominis. Ita enim Au-
gustinus Tom. III. Lib. 8. de Genesi ad literam, cap. V. Illud quod
addo, inquit, quoniam corporalem cibum, talem tamen illam
arborem prestitisse, quo corpus hominis sanitate stabili firmaretur. Et
proced: cap. I. disputat contra eos, qui historicam huius arboris
descriptionem, accipiant ut allegoricam. Illud, dicens, plene quod
sequitur, Et lignum vite in medio Paradisi, & lignum scientie
agnoscendi bonum & malum, diligentius consideran-
dum est, nec cogat in allegoriam, ut non ista ligna fuerint, sed
aliud aliquid nomine ligni significant. Quemadmodum etiam
Lutherus dixit, Comment. in Genes. p. 21. Omnia sunt Historica.
Ad quod diligenter admoneo, ne incautus Lector offendatur auctori-

ate Patrum, qui hanc sententiam relinquant, & Allegorias querunt. Quod
etiam notandum v. g. Origenes Homil. I. in Genesim scribit: Hunc sa-
crum hominem, quem dicit ad imaginem Dei factum, non intelligimus co-
poralem, non enim corporis figmentum Dei imaginem continet.
autem, qui ad imaginem Dei factus est: interior est homo noster &
visibilis, & incorporalis. Sic Beda quoque; uti videre est in Glossa Ordin-
aria ad h. l. scripsit: Lignum vite dictum; quia divinitus accepit, ut
ex eo manducaret; corpus ejus stabilitate firmeretur, nec ulla
firmitate, vel etate in deterius vel in occasum laberetur. Quod
ut & sequentia verba asserunt, ad eundem hunc locum annota-
quoque & addidit, Hugo Cardinalis ex eadem Glossa petita,
idem Beda Tom. IV. Expositione in Genesim. p. 18. scribit: For-
enim cogat nos in allegariam declinare, ut non ligna sint, sed al-
ligni nomine significant. Sed cum sit Hierusalem eterna in caelis
aliqua Hierusalem in terra est: ergo & lignum vite, in quo erat sac-
ramentum, & in ceteris lignis alimentum. Sacramentum autem
quid aliud, nisi sapientia. Ubi Arborem vite intelligit histori-
accommodat tamen ad sapientiam. Ibidemque Strabus: Lign-
vite hanc naturaliter virtutem habebat: ut qui ex ejus fructu
mederetur: perpetua soliditate vestiretur? nulla infirmitate, anxietate
vel senii lassitudine, vel imbecillitate fatigandus, Porro in eandem
sententiam scripsit B. Lutherus cit. l. p. 20. Describit Moses Para-
sum ita, ut ex DEO hortulanum faciat, qui cum hortum pro arboribus
cum magna diligentia plantavit, unam & alteram arborem deliquit,
quas praeter reliquis colit & amat. Quarum una fuit arbor vite,
hoc condita, ut homo ea vascens servaretur integro corpore,
morbis, sine fatigatione. Sic adhuc ex nostratibus B. Gerbardi
Comment. in Genesim p. 51. quaerit. Quare arbor vitarum dicitur
& respondet 1. Longissimam vitam homini tribuisset. 2. non solum
vivere, sed etiam bene vivere, id est, tranquillitate & voluptate vivere
homini dedisset. 3. non solum consumptum humorem naturalem restaurare
sed etiam deperditum redintegrasset. Ac Disp. IIago g. 22. cap.
20. rejecta sententia Calvini, de qua mox dicendum; Rectius

qvit, sic dicta statuitur hac arbor ab intrinseca facultate vitam homi-
nis a senio, morbis & morte conservandi usq. ad naturalem terminū,
in quo sine dolore & morte in vitam Spiritualem & aeternam fuisset
translatus, hanc enim nominis rationem assignat Deus ipse, Genes.
3. v. 22. unde & quæ Beati Viri sententia fuerit, & unde eam pro-
bari posse censuerit, satis aperte liquet.

V. Asfiguant autem eandem Appellationis rationem etiam
Pontificii. Sic enim *Guilielmus Parisiensis* Episcopus, quem ve-
rusta Editio *Guilermum* vocat, Tom. II. part. I. de Universo fol. 59.
scribit: *Dixerunt sapientes Ebraeorum & Christianorum: quia vir-
tus Ligni illius vitalis erat. H. e. vita conservativa, ut quandiu homi-
nes illo ligno vescerentur, a morte corporis immunes penitus servaren-
tur. Et Alphonsus Tostatus. Episcopus Abulensis, ad Cap. II.
qvæst. 9. in medio hujus Paradisi lignum vite erat, quod sic vocatur
ab Effectu: quia comedentibus vita diuturnitatem prestabat. Quod
repetit in cap. 13. Genes. qvæst. 165. scribens: Dicendum, quod omnes
concordant in hoc, quod sic vocetur, quia vitam dabat. Sic quoque
Carnel. a Lapide in b. l. p. 72. Dicitur arbor vite, id est vivifica, causa
vite, vitam conservans & prorogans: quia scilicet hac arbor, comedentibus
vitā longissime protendebat, eamque a morbis ac senio immunē, sanam,
quietā & jucundā tuebatur. Primo ergo hac arbor vitā fecisset longā.
Secundo valentem & robustam. Tercio constantem, ut nunquam
morbum aut senium incurrisset. Quarto latam & bilarem: pepu-
lisset enim omnem tristitiam & melancholiam. Et quoad hanc
suam sententiam provocat quoque ad *Pererium*, & *Valesium*, *Sacrae
Philosophie* cap. 6. Sic etiam *Johannes Stephanus Menochius* in
Brevi Explicatione Bibliorum, ad v. 9. Cap. II. Genesios annotat:
*Lignum vite: arbor vitalis seu vivifica, cujus illa erat naturalis
facultas, ut ex ejus fructibus comedendi vita diutissime, ac sine
morbis prorogaretur. Jacobus Bonfrerus* in *Pentateucho illustrato*
ad eundem locum: *Lignum vite, hoc est, vitalis arbor ac vivifica,
qvæ hominis vitam in longissimum tempus prorogaret, & forte et-
iam perpetuandi vim haberet, reparato semper humido radicali sine
ulla**

ulla adulteratione, & impuritate & confortata etiam calore naturali, qui alias repatiendo ab alimentis sensim debilitatur. Gulielmus Estius, Annotationibus in precipua ac difficiliora loca Sac. Scripturae p. 4. Lignum vitae vocatur quod immortalitas hominis. Ligno vitae extitisset; ut dicit patere ex cap. 3. Leonardus Marius comment. in Pentateuchum p. 28. Lignum vitae. Vox lignum pro arbore, & genitivus vitae pro adjectivo vitalis seu vivificus ponitur quasi dicat: Produxit etiam Dominus DEUS arborem vivificantem in medio Paradisi. Sicuti vero intelligimus arborem corpoream: Ita & de vita corporali sermo est, si historiam spectemus, etsi deinceps per allegoriam arbor Mystica, vitaeque Spiritualis intelligi possit. Standem Johannes Mercerus quoque, Ebraicarum literarum Professor Regius Parisiensis, Reformatus, Comment. in Genesim ad c. 3. versiculum 9. postquam dixisset: Restat horum nominum ratio explicanda, quod difficile videtis, cum tales nusquam posthac in terr. arbores fuisse, aut ita nominatas legamus. A fors an alicujus specierum, quae nunc sunt in terra fuerunt, sed ab effectu aut eventum nomina sunt illis hic indita. Sed hoc in medio relinquantur: non subjicit: Arbor vitae dicta est quasi vitalis seu vivificans, cujus scilicet fructuum esus homini vitam afferret, id est, tueretur & conservare, ne senesceret, aut incommodis valetudinis opprimeretur.

VI. Ex quibus tot eruditissimorum Patrum & commentatorum dictis; quae ideo citavimus in numero & quoad ipsorum verba, ut eo melius mens illorum perspici, & res ipso collustrari posset, arbitramur patere I. hanc nostram ARBOREM VITAE, nomen ac denominationem suam accepisse a relatione seu vi efficiendi, quam habuit ad hominis vitam: sive ab effectu illo, ad quem a DEO fuerat condita, & quem etiam produxisse, nisi tristis Protoplastorum lapsus impedimento fuisset, & omni inturbasset: qui effectus fuisset, vitam hominis tueri & peculiari modo conservare. II. Appellatam quoque fuisse Arborem vitae: non a vita hominis Spiritualis, seu a vita Gratiae: sed corporali, seu vita Naturae III. Arborem hanc fuisse veram & corpoream

on figuratam, seu allegoricam. IV. Quemadmodum Arbor scientia boni & mali nomen suum acceperit a FINE, seu USU divinitus constituto. Fuit enim quadam velut ara & templum, in quo sceret homo, quantum sit bonum in concreata integritate persistere, quantum sit malum, ab ea deficere. Ut Diss. de illa arbore thes. & 7. ostendimus: Sic etiam ARBOREM VITÆ, nomen & appellationem suam accepisse, ab ejus FINE, USU seu EFFECTU, quem a DEO fuerat condita, qui respiciebat HOMINIS VIAM. Unde & Johannes Calvinus recte putat in hunc locum: trique arbori Epitheta seu nomina imposita fuisse ab effectu: neque id hominum, sed DEI placito. Ac insuper Dionysius Carthusianus Enarrationibus in Cap. II. Genes. recte ex Bonaventura statat: Lignum vita appellatum fuisse, non ab effectu, quem habuerit, sed ad quem ordinatum; quem etiam habuisset, si homo stetisset.

VII. Quemadmodum autem idem Johannes Calvinus Commentario suo in Genesin in multis frigidior esse solet; cuti v. g. Inimicitias illas, Genes. 3. v. 15. explicavit de odio naturali, quod inter hominem & serpentem vigeat, dicens Comment. p. 34. simpliciter interpretor, hostile semper fore dissidium humano generi in serpentibus, quale hodie cernitur. Fit enim arcano Naturæ consensu, ut ab ipsis abhorreat homo. Et statim: Uno etiam tenore contesto, quod mox sequitur. Ipsum vulnerabit caput tuum, & vulnerabis ejus calcaneum. Tale enim odium fore denunciat, ut ultro citroque molesti sint. Serpentem hominibus infestum fore, & homines vicissim perdendis serpentibus fore intentos. Sic etiam quidam hujus Appellationis attulit rationem, & effectum, a quo dixerat huic arbori Epithetum sive nomen fuisse impositum, nunc significativum & symbolieum fuisse asseris, dicens p. 16. arbori autem vita nomen indidit, non quod vitam homini conferret, sed quia ante prædixit, erat; sed ut symbolū ac memoriale esset vite divinæ acceptæ. Et paulo post: Voluit igitur hominem, quoties fructum arboris illius gustaret, in memoriam revocare, unde vitam haberet: se agnosceret non propria virtute, sed DEI unius beneficio vivere: quæ esse intrinsecum bonum, ut vulgo loquuntur, sed a DEO pro-

venire. Denique in arbore illa exstabat visibile hujus sententiae testimonium, quod in DEO sumus & vivimus & movemur. Et iterum inquit. Scio alios quosdam ad vitam corporalem restringere. Vnde corporis vegetandi in arbore fuisse putant, ut aetate nunquam laequesceret: Sed eos omittere dico, quod precipuum est in vita, nempe intelligentiae gratiam, semper enim videndum, quorsum conditus fuerit homo, & quam illi vivendi fuerit ratio. Certe ejus non vere, non fuit, habere duntaxat corpus floridum ac vegetum, sed anima quoque dotibus excellere. Ita Johannes Calvinus! Eandem sententiam Cornelius a Lapide in b. l. tribuit quoque Origeni & Eugubino, scribens: Dico primo, de fide est, fuisse hanc veram arborem: hac enim ab Ebraeis vocatur lignum, hocque exigens simplex & historica narratio Moysi. Ita omnes veteres contra Origenem & Eugubinū, qui putant, arborem vitae symbolicā fuisse, & symbolice tantum significasse & vitam & immortalitatem Adae, si Deo obediret, promissam.

VIII. Sed hanc sententiam unanimiter rejiciunt Interpretes, & quidem recte. Reclamant enim verba ipsius Dei Cap. 3. v. 22. Nunc igitur, dicentis, ne extendens manum suam, accipiat etiam de fructu arboris vitae, & comedat & vivat in seculum. Ulti Thes. IV. eadem verba quoque urfit B. nosier Gerhardus. Certe si Arbor haec ideo fuisset dicta Arbor vitae, non quod vitam homini conferret, quia jam ante prae-ditus erat: sed ut symbolum ac memoriale esset vitae divinitus acceptae: non dixisset DEUS, ne extendens manum suam, & accipiat etiam de fructu arboris vitae, & comedat & vivat in seculum, nec etiam per Cherubim viam ad Arborem hanc custodivisset. Sed dicendum fuisset: Ne igitur homo recorderetur illius, tanquam Symboli ac memorialis vitae, aut eam aspiceret, ac vivat in seculum, ac insuper de aliis mediis prospiciendi fuisset, ut arboris hujus memoria ac recordatio, ex animo hominis fuisset deleta. Quoniam ergo DEUS usum hujus arboris non in memoria aut recordatione, sed in esu constituit; & propterea, ne homo ex ea ederet, angelica custodia cavet; ac hoc recordationem istius symboli & memorialis, quamvis ex oculis subtrahit.

abstracti; etiam post lapsum habere potuisset: ideo clarum est, arborem istam quoque non potuisse inde accipere suam appellationem. Quicquid etiam obtenderit *Calvinus*. Nam & ipse *Petrus Martyr* comment. in *Genesin*. p. II recte scribit: De planta *VITÆ*, quarum virium fructus ferret, si vocis indicia & significationem non deseramus, dicemus, Ut vita servaretur. Restituebat ejusdem nature humiditatem, atque fuerat illa, quæ prius absumebatur: roborabat & naturalem calorem, ut suo perpetuo operi valere sufficeret. Quæ *Calvino* plane contrariantur.

IX. Rationes *Calvini* quod concernit; dicit I. Scimus minime esse consolens, ut virtutem suam *DEVS* externis symbolis testatam nobis reddat. Non transfert quidem in signa externa suam virtutem: sed nobis per ea manum porrigit: quia nisi adjuti, conscendere ad eum non possumus. Quod ut pateat eo melius, videamus exemplum. *Serpens aeneus* *Numer.* 21. v. 8. & 9. signum fuit, per quod tanquam externum symbolum virtutem suam *DEUS* testatam faciebat: non quidem ita, ut in illud tanquam signum externum suam virtutem transfunderet: Sed *Israëlitis* per illud manum porrexit, quia nisi adjuti conscendere ad eum non possumus. Ubi verum ait, virtutū sanandi, non fluxisse ab aeneo serpente tanquam a principio naturali; aut eidem fuisse intrinsecā: sed a promissione & verbo, eidem conjuncto & addito; adeoque isti fuisse extrinsecam. Ita enim extus v. 8. Edixit vero *Jehova*, *Mosche* fac tibi serpentē, & impone eū perticæ, sive, ut alii vertunt: In signū, erit quod, ut quisquis morsus fuerit, cum aspexerit eum, sanitatem recipiat, seu ut in *Ebræo* est, vivat ac v. 9. Et faciens *Mosche* serpentem aeneum, imposuit eum perticæ. Ubi pro signo, eratque, cum memordisset serpens aliquem, ut intuens in serpentem illum aeneum, sanitatem reciperet. Nempe sanitatem receperunt non a virtute aenei serpentis, sed a virtute promissionis & verbi divini, huic serpenti additi. Uti etiam *Lucas Osiander* addidit: Pone eum pro signo: ut apud illum divinitus serventur *Leonardus Marius* in b. l. Vivet: non ex naturali serpentis virtute. *Tarnel. a Lapide*: Non quod serpens hic aeneus vim aliquam naturalem, eos, curandi haberet: hoc enim est impossibile, uti fuisse hoc de-

monstrat Abulensis: sed quod DEUS hoc signo viso, eos miraculose curaret. Fuit ergo hic serpens lignum simul & instrumentum morale hujus curationis. Quæ omnia confirmat Sapiens; Cap. XVI v. 6. dicens: Breve tempus fuerunt conturbati, symbolum habentes salutis ad recordationem mandati legis tue. Nam qui advertebat ad illud, non per illud servatus est, quod videbatur ab ipso; sed per T. Servatorem omnium. Optime serpentem vocat σύμβολον σωτηρίας Symbolum salutis: quia non ex sese & virtute naturali, sed vi additi verbi & adjunctæ promissionis, divinitus conferebat salutem: & simul typus erat CHRISTI, Job. 3. v. 15. Hinc etiam Hiskias cum Israëlita ei aliquid tribuissent divini, eundem contudit & confregit, 2. Reg. 18. v. 4. simul ostendens, quod nihil hic serpens haberet efficaciar, sed in sese sit ænea quædam massa. Sed respondem⁹ Calvino: I. collectio hæc: Scimus minime esse insolens, ut virtutem suam DEUS externis symbolis nobis testatam reddat. E. Arbori vita nomen indidit, non quod vitam homini conferret, quod jam ante præditus erat: sed ut symbolum ac memoriale esset vite divinitus acceptæ! laborat illo morbo, qui dicitur: Non vale. Consequentia; Si quidem procedit a particulari. Et si vel maxime probaret, Possibile: Potuisse hoc fieri: diceremus ex Aristotele 3. Metaphysic. τῶν γὰρ μὴ ὄντων ἐνία δυνάμει εἶναι, ὥς ἐστι τε, ὅτι οὐκ ἐντελεχεία εἶναι h. e. Non entium quædam potentia sunt, non autem sunt quoniam non actu sunt. Et opponeremus illud tritum: Quod est potentia tale, non est revera tale. 2. Si vel maxime signū dici posset: non tamen signū esset mere significans: Sed simul rē significatā conferens. Quod enim subdit Calvinus. Quod si Adam integer adhuc & recta natura monitoriis signis opus habuit, quæ cum in divinæ gratiæ notitiam deducerent, quanto major hodie necessitas, in tantæ ingenii nostri imbecillitate, ex quo a vera luce excidimus: Id. 1. nihil ad rem facit. 2. olet lucernam Sacramentariam, subindicant Sacramenta tantum signa gratiæ significantia, non vero gratiæ conferentia esse. & 3. non agitur hic de notitia divinæ gratiæ: Sed de conservatione corporalis vite. Uti ex dictis satis potest constare

X. Quod porro disputat II. dicens: In arbore illa extabat
visibile

visibile hujus sententiae testimonium, quod in DEO sumus, & vivimus, movemur. Quod Pauli pronuntiatum fuit, Act. 17. v. 28. E. arbori vita DEUS nomen indidit, ut symbolum ac memoriale esset divinae acceptae! ne id quidem vel tantillum probat. Respondemus enim 1. non fuit haec arbor a DEO condita, ut esset visibilis sententiae testimonium: sed ut esset peculiare conservanda vitae hominis medium, ut ex Thef. 8. patet. 2. Si vel maxime homo circa illam arborem potuisset cognoscere; se non propria virtute, sed DEI unius beneficio vivere: finis illis fuisset secundarius, communis huic arbori cum omnibus aliis plantis, arboribus, & fructibus edulibus. Potuisset enim homo, quotiescunque fructum aliquem decerpisset ex quavis arbore alia, hujus rei recordari, & pie cognoscere, se non propria virtute, sed DEI unius beneficio vivere, qui in hac arbore sibi cibum produxisset. Ac si omnes arbores fructiferae fuissent, quantum ad hoc Arbor vitae, quod absurdum & textui contrarium.

XI. Quod dicit III. Caterum non displicet, quod a nonnullis tribus, ut Augustino & Eucherio, traditum est, fuisse arborem vitae CHRISTI figuram, quatenus sermo est aeternus DEI: imo non aliter, quam cum figurando, vitae symbolum esse potuit. Tenendum est enim, quod habetur primo Johannis capite, in sermone inclusam fuisse rem omnium vitam; praesertim vero hominum, quae cum ratione & intelligentia conjuncta est. Quare hoc signo admonitus fuit Adam, ut sibi quasi proprium vendicaret, ut totus a Filio DEI penderet, nec sibi, quam in ipso vitam quaereret. Quod si ille vitam, quo tempore incolumem possidebat, non nisi in DEI sermonem repositam habuit, nec aliter servare potuit, quam si illi acceptam ferret: perditam recuperare, unde nos oportet? Sciamus ergo, ubi a CHRISTO discimus, nihil praeter mortem nobis restare! In eo itidem nihil invenitur, quod inconvenienti ejus sententiae robur posset adferre. Respondemus enim. Ex loco capituli 3. v. 22. evidenter constare, arborem hanc appellationem suam sortitam fuisse non figurando, nec a memoria aut symbolo vitae; sed ab eo, quod ex

divina institutione realem influxum & efficaciam habuerit in ord
 ad hominis vitam. II. An autem consequenter, ut typus accomm
 dari potuerit ad CHRISTUM? & quidem non solum, ut est ve
 bum DEI sive ὁ λόγος; & quidem verbum ἁγιωδες. Job. 1. v. 1. p
 quem omnia facta sunt: Sed etiam, prout ratione Redemptionis
 nobis vere est ARBOR VITÆ, salutem conferens æternam?
 eo hic non est quæstio. Allegorica enim hæc sunt, quæ non te
 lunt, rationem historię. Hinc ipse Augustinus, ad quem Cal
 vinus provocat, Libr. VIII. de Genes. ad literam, cap. 4. allegoria
 quidem commemorat, quæ & ARBOR hæc VITÆ, & Petra percussus
 1. Cor. 10. v. 4. allegorice & ut typus accommodentur ad CHR
 STUM: interea autem hæc ipsa corporaliter quoque fuisse, uti
 quitur; libentis sime concedit. Inquit enim inter alia: Et quæ
 a narrante commemorata sunt, non erat illa figurata locutio,
 earum rerum expressa narratio, quarum erat figurata processio. Ea
 sine dubio etiam mens est Eucherii, aut si aliter sentit, nihil ve
 tati, præiudicat. 3. Quod ergo dicit: imo non aliter, quæ
 eum figurando vitæ symbolum esse potuit; simpliciter ut falsum
 rejicitur. Ac 4. si hæc ratio vera esset, fuisse arborem vitæ CHRIS
 tianam, quatenus sermo est æternus Dei quia in eo inclusa fuit
 omnium vita: Non videmus, cur idem eodem jure asserendum
 non sit de Patre & Spiritu Sancto. Quod autem scribit: Quia
 hoc signo admonitus fuit Adam, nihil sibi quasi proprium vendica
 ut totus a Filio DEI penderet, nec alibi, quam in ipso vitam quæ
 ret: repetendum est ex Thef. X. commune hoc futurum fuisse
 Arbori huic cum arboribus aliis; & usum hunc fuisse anagogicum
 ac si ad Incarnationem respexit forte Calvinus, docemus nos:
 Adam & Eva non peccassent, CHRISTUM incarnatum non fuisse
 uti Disp. IX. Isagogica cap. 7. thef. 42. contra quosdam Pontifices
 & Calvinianos docuit B. noster Gerbardus. Ac idem quoque con
 tra Rupertum, Scotum, Albertum, Alexandrum, Catharinum;
 sententia Thomæ defendit Becanus Tom. 1. Operum, quæst. 7.
 videri potest.

XII. Quid tandem IV. dicit eos, qui hujus Arboris appellationem a vitam corporalem restringant, omittere, quod precipuum in vita, nempe intelligentia gratiam. Semper enim videndum, prorsum conditus fuerit homo, & quanam illi fuerit vivendi ratio. recte ejus vivere, non fuit habere duntaxat corpus floridum & vetum, sed anima quoque dotibus excellere. Ad illud respondens: I. confundit Calvinus vitam naturalem, & vitam Spiritualem. ARBOR vite, a naturali vita nomen accepit, non a Spirituali. II. spiritualis vita; obedientia erga DEUM, dotes animæ; consecratio imaginis divinæ & usus arboris vitæ; pertinebant ad ARBOREM SCIENTIÆ BONI ET ET MALI, non autem ad ARBOREM VITÆ. Si enim primi Parentes Arborem illam non violarent, sed præcepto Dei tam claro & luculento, debitam obedientiam præstitissent; & quidem in tanta facilitate non peccarent. omnia illa non solum conservata, sed etiam homo in iis, & bono confirmatus fuisset. Quia autem id non fecit: ideo omnia illa per lapsum misere fuerunt deperdita. Unde III. ARBOR VITÆ quoque per se non pertinuit ad ANIMAM rationalem, quippe quæ sua natura est immortalis: sed ad Corpus & vitam corporalem. Ulti ita nihil efficiat Calvinus, quicquid etiam erat & prætendat. Relinquitur ergo iterum, ARBOREM VITÆ sic appellatam fuisse a FINE, USU, & EFFECTU, ad quem initus ordinata, instituta fuerat, & condita: ut nempe esset medium peculiare ratione conservandi vitam naturalem & corporalem, ut homo immortalis esset. Non autem inde, quod solum ac memoriale fuerit vita divinitus acceptæ. Achæte, quamvis paulo longius de Arboris hujus NOMINE & APPELATIONE.

XIII. CAUSA EFFICIENS hujus Arboris itidem fuit Deus. Dicitur enim v. 9. Produxit DOMINUS DEUS de humo lignum, pulchrum visu, & ad vescendum suave. Lignum etiam vita in medio Paradisi, lignumque scientiæ boni & mali. Conspicitur versiculus II. capitis I. Quid igitur Arbor hæc vera ARBOR,

ARBOR, & a Deo producta fuerit, est in confesso. Hinc i
 Tostatus in cap. 15. Genes. qvæst. 160. Dicendum est, quod lignum di
 erat vere quædam arbor in Paradisi, sicut ceteræ Arbores, quantum
 ad veritatem Natura: licet in virtute & forte in specie differre
 Illud igitur considerandum est: An tantum unicum productum
 fuerit hujus Arboris individuum, an vero plura? In Ebraeo eni
 habetur nomen עץ, Lignum sive Arbor, quod & speciem signi
 care potest, pluribus individuis constantem, & unicum individuum
 ut patet ex cap. 3. v. 2. ubi plures arbores significat, dum dixit Ev
 מִפְּרִי עֵץ הַגָּן נֹכַח. De fructu ligni horti comedemus. Ubi, qv
 vocula עץ plures significet arbores; nemo dubitat. Sic etia
 Drusus ad loca difficiliora Geneseos p. 22. circa capitulum 3. v.
 In medio arboris horti; ex quo Johannes Temporarius, propt
 numerum singularem collegerit, ficum Indicam fuisse, sub q
 Adam cum uxore delituerit, & cum foliis postea se texerint, annot
 Arboris ibi positum esse pro Arborum, ut Exod. 10. 15. legatur,
 m nem fructum Arboris, quem reliquum fecerat grando. Johann
 Calvinus, quem modo dimisimus in b. l. dicit: Incertum est, duo
 tantum individua, an duas arborum species designet: utraqve opin
 probabilis est: res vero minime digna, pro qua contentio sumatur
 quandoquidem vel parum, vel nihil nostra interest, utrumvis as
 ratur. Ubi quidem non admodum male judicat, rem el
 minime dignam, pro qua contentio sumatur. Scite enim
 Augustinus inquit Lib. VIII. de Genes. ad literam, cap. V. Meli
 est dubitare de occultis, quam litigare de incertis! Videbim
 tamen, quid hic Interpretes alii sentiant, & quid quam proxim
 accedat ad textum. Afferunt itaque plerique alii prius, statu
 entes: Non nisi unicum hujus Arboris Individuum fuisse. Une
 Mercerus, postquam dixisset p. 49. Hic dubium esse potest, de dueb
 ne individuis arborum dicat, an vero de duplici arborum specie, sub
 jungit: Quod quamquam parvi referat, video tamen, & nostros,
 Hebræos magis illud sequi, ut duo tantum fuerint individua arborum
 ex quibus postea tota terra erat propaganda, in usum totius poster

is *Adamii*. Ita *Mercerus*. Sic *Tostatus* in cap. 13. *Genes.* qvæst. 136. putat, *Lignum vitæ* unum tantum fuisse in specie sua. Et urget numerum, dicens: *Dixit lignum singulariter. E. unum tantum.* Quod argumentum tamen non est firmum, ut ut præcæ-
ntibus patet: 2. Quia *Lignum* hoc dicatur fuisse in medio Para-
di. Plura autem si fuissent, non potuissent, omnia esse in medio
radifi. Centrum enim non nisi unicum datur. Sed nec hæc
ratio irrefragabilis: Quia *Medium* sumi posset pro capacitate satis
pla; nec necesse est, *Mathematicè* hoc sumere, ut ostendemus
sp. sequenti: Quia dicatur cap. 3. ne sumas de ligno vitæ. 4. Item
rubim custodivisse viam ad lignum vitæ; & ita utrobique
ificari unicum. 5. Quia suffecerit unicum, quoniam paucus cibus
le fuerit sumendus.

XIV. Eadem quoque sententia est *Jacobi Bonfrery Pro-*
oris sacrarum literarum & lingue sanctæ in Academia Duacena,
m inquit, comment. in *Genes.* p. 117. Nota, verisimile esse, uni-
um tantum fuisse arborem vitæ; id enim *Scriptura* verbis videtur
venientius: neque vero pluribus fuit opus, cum duo initio tan-
um essent homines, & una illa, et si multo plures fuissent, suffecisset,
um non esset illa quotidianus cibus, sed subinde tantum per modum
dicina sumeretur. Aucto tamen humano genere, nihil vetat
ere, hanc Arborem propagandam, sive in Paradiso, sive forte et-
um extra Paradisum, ad eum modum, quo certa arbores propa-
atur. Verisimilius igitur videtur, unicum tantum fuisse hu-
arboris individuum, & quidem specialiter in hunc finem
Deo productum: quoniam *Scriptura* semper loquitur de eo
singulari, nec urgens ratio sit, quare nomen *UV* collectivè
natur; estque probabile, utramque ARBOREM, tam VITÆ,
am SCIENTIE BONI & MALI valde conspicuam, floridam &
pulchram fuisse, unde & *Lutherus* in verbis *Thesi IV.* citatis,
um ut hortulanum has ARBORES præ cæteris coluisse & amasse
cit. Litera tamen propterea nemini movebimus. Nam etiam
ingius in b. l. scribit: Comment. in *Genesin.* p. 112. An tantum de

uno individuo loquatur Moses, an vero certam arborum speci-
notet, non est opus disputare, cum utrumque possit statui. De
tamen quadam arbore nobili, accipit quoque cit. I. B. nos
Lutherus, ut & quæst. XII. in Cap. II. Gesnerus.

παρεργα.

1. An scientia illa, secundum quam Adamus Genes. 2. v. 20. cu-
animalium nomina imposuit, fuerit concreata, an vero ex-
rimentalis, & multis laborib. acquisita?
2. An somnus Adami productionem Eve antecedens, Genes. 2. v.
fuerit naturalis?
3. An costilla, ex qua condita fuit Eva, Genes. 2. v. 22. fue-
supernumeraria?
4. Serpens, qui seduxit Protoplastos, Genes. 3. v. 4. nec mere nat-
ralis, nec mere infernalis, sed personatus fuit. Serpe-
nempe naturalis a Satana obsessus & aliquandiu inhabitat.

IN NOMINE SS. TRINITATIS.
DISPUTATIO THEOLOGICA
SECUNDA.

De
ARBORIS VITÆ
MATERIA ET FORMA.

Respondente
M. JOHANNES Knopff / Altenbroca Hadelensi.
THESIS PRIMA.

CONSIDERAVIMUS cum DEO, in Disputatione præceden-
PRIMA, APPELLATIONEM & CAUSAM EFFIC-
ENTEM hujus ARBORIS: Pergimus itaque nunc ad eju-
dem MATERIAM: Qui fuit Humus, five Terra. Produxit
enim DEUS de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum
suave. Lignum etiam vite in medio Paradisi; ut loquitur Textus
Cap. II. v. 9. Si itaque DEUS de humo produxit omne lignum. e-
iam inde produxit hoc lignum, quod fuit Lignum seu ARBO-
VITÆ, Hinc Quæst. 26. in Genesin, p. 9. scribit Theodoretus, Ep-
scopo

pus Cyrensis: in qua civitate a **Cyro** in extermis **Perſæ** finibus
 ndita, octingentis præfuit **Parochiis**. *E terra orta eſſe hujus-*
di ligna, perhibet Scriptura, non igitur alterius fuit natura,
im reliq̃e planta. Deſeritur etiam merito **Hieronimus**, qṽi
 m. **IV.** **Qvæſtionibus**, ſive **Traditionibus** **Ebraicis** in **Genefin**:
 vocabulo **קֶדֶם**, **Genef. 2. v. 18.** qṽod, verſus **Orientem**,
 tendum eſt; pro qṽo autem **Aquila** poſuit: ἀπὸ δέχνης. **Sym-**
chus vero ἐκ πηγῶν, & **Theodotio** ἐκ πηγῶν. Qṽod & ipſum
 n **Orientem** ſignificet, ſed **Principium**: colligit; **Paradiſum** ab
 rdio creatum, & creaturarum initium fuiſſe. Dicit enim: **Ex**
 manifestis ſime comprobatur, qṽod priusquam cælum, & terram
DEUS faceret: **Paradiſum** ante condiderat, ſicut & legitur in
Gen. 1. v. 1. **Plantaverat autem DEUS** **Paradiſum** in **Eden** a principio.
 in **Ebræo** non eſt **בְּרֵאשִׁית** a principio, qṽod **Genef. 1. v. 1.** le-
 ar, ſed **קֶדֶם**; ex **Oriente**, vel verſus **Orientem**. Qṽod non
 e eſt erratum in tanto Patre, **Ebraice** literaturæ non ignaro.
 amvis enim vox **קֶדֶם** aliquando δέχνην ſignificare conce-
 ar, ut **Prov. 8. v. 22.** **Initium viarum ſuarum**, δέχνην ὁδῶν, poſſedit
DOMINUS: tamen hoc in loco ſignificatio illa locum non
 et. Qṽemadmodum igitur de **ARBORE SCIENTIÆ**
NI & MALI in iſta **Diſputatione**, **Theſ. IX.** docuimus: Qṽod
 lit a Illa fuerit, ut arbores qṽæq̃e alia creatione mediata. Qṽo-
 n primo fecerit **DEUS** cælum & **Terram**, **Genef. 1. v. 1.** ex terra
 m deinceps fecerit lignum, faciens fructum die tertia, **ibid. v.**
 Et qṽidem, qṽod creata fuerit cum fructibus: perinde ſicut
 res alia, etiam cum ſuis fructibus producta fuiſſent: Ita enim
 nia illa de **ARBORE VITÆ** hic volumus repetita. Con-
 videlicet fuit & ipſa, creatione mediata; producta ex terra,
 te Verbi divini. Condita fuit & ipſa ſtatim cum ſuis fructi-
 Si enim eos nondum habuiſſet, periculum non fuiſſet,
 omo extendens manum, accepiffet etiam de fructu **ARBORIS**
VITÆ & comediffet! contra id, qṽod **Cap. III. v. 22.** **Textus affir-**
 Qṽod enim productio rei ex materia qṽidem præexiſtente,

*sed inhabili, & sine præviis naturalibus alterationibus facta etiam
 sit & vocetur CREATIO, juxta phrasin Scripturæ, & modum
 loquendi Ecclesiæ, manifestius est, quam ut probari debeat. I
 solo enim v. XXVI. Capitis I. Genescos, ter de productione Ho
 minis usurpatur Verbum בָּרָא quod unanimiter Interpret
 acceperunt de CREATIONE, quamvis mediata, & facta ex m
 teria præexistente, sed inhabili. Neque meminimus, ullu
 Interpretem fuisse, qui verbum בָּרָא, hic explicuerit per ve
 bum Genuit, aut Generavit. Hinc B. noster Gerhardus sententia
 de hac voce receptam ita exposuit, *Diff. Isagog. X. Cap. I. §*
בָּרָא, Creare; in propria & nativa significatione, primo & prin
paliter est, ex nihilo aliquid facere, Genes. i. v. i. unde R. D. Kim
dicit, בָּרָא proprie usurpari de re, quæ a non esse ad esse produ
tur. Secundario & tamen proprie est ex materia præexisten
sine prævia alteratione novum quid producere, ad quod illa natu
lem aptitudinem minime habeat; ex materia quidem, sed non ta
quam ex seminario, ex quo simile quid creatura producere possit;
materia inhabili, indisposita & pro mero nihilo habenda, aliq
omnipotente virtute producere, Genes. i. v. i. 6. unde Damascen
dicit lib. 2. orthod. fidei cap. 5. DEUM omnia quidem ex nihilo crea
interim alia immediate, alia vero mediate, In utraque significa
ne verbum CREANDI soli vero DEO tribuitur, utrumque enim
omnipotentie divine opus, ex nihilo aliquid facere, & ex præjate
materia sine prævia alteratione novum quid producere, ad quod
naturalem aptitudinem minime obtinet. Hæc B. Gerhardus.
 igitur aliquis priorem significationem vocabuli בָּרָא sol
 urgere velit, & inde colligere, ARBOREM VITÆ non fu
 creatam; cum Creatio in propria & primaria significatione
 productio rei ex nihilo: placide cogitet utramque significa
 nem esse propriam, uti docebat Gerhardus; utramque etiam
 Sacra Scriptura haberi; ac utramque insuper constanter ha
 nus usurpatā fuisse in foro Ecclesiæ: Unde ex priori significa
 ne non debeat impugnari ista Significatio altera!*

II. Sed id potius videamus *quomodo ARBOR hac producta*
itur, בתוך הגן, in medio horti? Mercerus tradit, Ebraeos di-
e in eodem ordine seu areola fuisse in horto consitas has duas
ores conspicuas, ihinc unam, inde alteram. Hoc בתוך au-
n sive medium, exponit intra: & quamvis Onkelos & alii
stant in medio, in medio scilicet horto, late medium
nendo: satius tamen esse dicit, exponere intra, quod
n in terminis seu finibus horti, sed satis intra horti ambitum
ent. Sic etiam Bonfrerius dicit: Illud in medio Paradisi, non
sumendum Mathematicè, sed ut idem sit, quod inter alias arbores;
Hebraismo, inter aliis arbores conspicua & spectabilis. Ac Abu-
sis in cap. 13. Genes. quæst. 159. scribit: Dicitur potest duobus modis:
primo modo, quod in medio Paradisi per æquidistantiam, vel quasi in
medio esset lignum vitæ. Secundo modo accipi potest medium per In-
positionem. Et ita omne, quod est intra rem, est in medio rei. Al-
gorice autem hoc explicuit Aloysius Novarinus in Mose expenso,
15. dicens: Cur in medio vitæ lignum positum? Ideo, inquit Rau-
sius, lignum vitæ in medio Paradisi erat, ut per hoc significaretur,
quod qui temperantiam & medium servat, bene regit vitæ naturæ,
quærit vitæ gratia, & meretur vitam gloriæ. Concedendum est,
quod: in medio Paradisi, non sumendum esse Mathematicè: in-
rim tamen dubium non est, late sumendo vocabulum medii,
minino ARBOREM in medio Paradisi productam fuisse. Fuit
enim ut ARBOR aliqua insignis in loco maxime quoque insigni,
conspicuo a Deo producta. Qualis locus alias esse & haberi
let locus medius! Notabiles vero sunt etiam Judæorum fabu-
, quas de Quantitate Arboris VITÆ, ad Materiam ejus petinen-
, habent. De quibus ita Guilielmus Parisiensis, Tom. II. part. 1.
Universo, fol. 59. Cave autem tibi fabulis & deliramentis Ebræo-
rum, quibus nec alienationes febricitantium errare, & in creduli-
te comparabiles sunt. Una est autem ex deliramentis eorum, quod
bor sive lignum vitæ in ALTITUDINE habeat iter quingento-
m annorum: quapropter grossities ejus, hoc est, trunci vel stipitis

ejus, hoc est, trunci vel stipitis ejus, major erat, grossitie totius terra. Aliud deliramentum est, quoddicunt, Arborem vitæ ambulā. Quæ Judæis pulpamenta relin-quamus!

III. Sed progredimur nunc ad *FORMAM*. Ubi quidem *ARBOREM* hanc *VITÆ* fuisse ex genere arborum & plantarum, deoq; animam vegetativam habuisse, certum est: Sed cujus species fuerit, id adeo incertum, ut ne quidem probabiles conjecturæ de ea re apud Interpretes reperiantur. Suspiciatur quidem *Mercerus* in verbis *Thef. V.* citatis: *Has arbores forsitan alicujus species earum, quæ nunc sunt in terra, fuisse: Sed suspiciatur!* & cujus species nominatim ista *ARBOR VITÆ* fuerit, ne conjectura quidem ausus est consequi aut indicare. Unde necessario cogmur hic subsistere, & contenti esse iis, quæ revelata sunt: nempe fuisse hanc *ARBOREM*, veram arborem, productam a *DEO* in medio *Paradisi*, & eam peculiarem vim & efficaciam habuisse in ordine ad hominis vitam corporalem. *Patet enim, fructu peti, cujus species esset illa Arbor; vel fructus illius, cum ea species nobis non sit visa, nec cognita. Uti cit. l. recte judicat Bonfrerius.* In verbis, *Thef. 13.* citatis *Tostatus* dixit: *Quod in specie forte a cæteris differret. Quod pluribus persequitur. Quæst. 161.* dicens: *Sed melius dicitur, quod illud lignum non erat in eadem specie cum aliqua de arboribus, quæ sunt in terra nostra, aut alibi extra Paradisum.* Et postea: *Dicendum est itaq; Arborem vitæ pertinuisse ad aliquam speciem unam, cujus species nulla arbor est inter nos. Et statim Volvius autem DEUS speciem illam tam perfectam producere in genere Arborum, ut nibilei æquatur, imo neq; assimiletur in virtute & operatione. Quia, ut in Antecedentibus dixit: Per cibationem conferebat aliquid illa arbor, quod non conferebant alie. Sic etiam Augustinus Torniciellus in Annalibus sacris p. 50. ex eo, quod Arbor hæc effectum suum producere potuerit non per extrinsecum, & supernaturale quoddam Dei munus: sed per vim propriam divinitus inditam; colligit: Quod fuerit specie a cunctis aliis arboribus a Deo creatis longe diversa. Si quidem nulla alia Arbor talem valuerit esse*

fe

rum producere. Cum igitur, inquit, ejus operatio esset singularis ab omnibus aliis ceterarum Arborum virtute differret; oportet ut etiam natura ejus & species esset ejusmodi. Quoniam autem ejus proprio FINE, aliquo modo perveniri potest in meliorem cognitionem Natura hujus Arboris: Ideo hic unam ac alteram QVÆSTIONEM tangemus, quæ alias ad FINEM quoque ferri possent, & sine quibus non possent expediri, quæ deinceps sunt tractanda.

IV. Expediendum est videlicet & explicandum ante omnia. I. *primi homines fuerint immortales? & qualis ista immortalitas erit?* Negant itaque primorum hominum immortalitatem. 1. Pelagiani, qui docuerunt, hominem fuisse moriturum, etiamsi non peccasset. Sic enim Augustinus de iis, Tom. VI. de Hæresibus, ad id vult DEum, hæres. 88. lit. D. *Ipsam quoque Adam, dicunt, immortalem si non peccasset, fuisse corpore moriturum, neque mortuum merito culpa, sed conditione natura.* Et Tom. II. Epist. CVI. p. 185. lit. B. ait: *Objectum est enim eum, nempe Pelagium, dicere; quia Adam si peccaret, si non peccaret, moriturus esset.* 2. Augustinus in Annotat. Genes. 2. scripsit: *Ex Adam lapsa genus humanum non corporis, sed anima mortem incurrisse, & fuisse homines morituros, etiam antequam peccassent.* 3. Photiniani, qui negant, Adamum esse in immortalitate conditum. Uti videre est in schismo Racoviensi p. 21. quoniam addunt, ne quidem sciri potuisse Adamo immortalitatis viam, p. 26. Sed contra hanc sententiam professio disputat Augustinus Tom. VII. de Peccatorum meritis & remissione. Lib. I. c. 2. & seq. inter alia Cap. II. dicens: *Qui dicunt, Adamum sic creatum, ut etiam sine peccati merito moreretur, non peccato culpa, sed necessitate natura; profecto illud, quod in lege dictum est: Si edideritis, morte moriemini; non ad mortem corporis, sed anima, si in peccato sit, referre conantur. Quam morte mortuos significabit Christus infideles, de quibus ait: Sine mortuos sepelire mortuos suos. Id ergo respondebunt, cum legitur hoc DEum primo homini et post peccatum increpando & damnando dixisse: Terra es & in*

Terram ibis ? Neque enim secundum animam, sed quod manifestum est, secundum corpus terra erat, & morte ejusdem corporis erit in terram. Inter Christianos ergo Orthodoxos, & qui veraciter fidem Catholicam tenent, constat, primos nostros patentes fuisse immortales, & etiam ipsam corporis mortem non contigisse nobis lege Naturæ, sed merito peccati inflictam esse quia peccatum vindicans DEUS dixit primo homini, in quo tu omnes eramus : *Terra es, & in terram ibis !* Fuit enim immortalitas pars imaginis divinæ in primo homine, eiq; propria; quod 1. fecit Deus hominem : *Ἦν ὁ Θεὸς ὡς ἀθάνατος* ad conditionem incorruptam *Sap. 2. v. 24.* 2. Deus condidit hominem ad imaginem suam, *Gen. 1. v. 27.* & ita ad immortalitatem. 3. nulla causa physica mortis dederat. 4. Deus homini mortem, ut poenam peccati comminatus fuerat, *Genes. 2. v. 17.* 5. quia mors ex invidia Diaboli intravit in mundum, *Sapient. 2. v. 24.* 6. non est naturæ conditio. 7. quia Christus nos liberavit a morte, tanquam a poena peccati. 8. in vita æterna mors non erit, *Apocal. 21. v. 4.* 9. nec in statu integritatis fuit. Quia in vita æterna erit restitutio status integritatis, *ἀποκατάστασις πάντων, Act. 3. v. 10.* Uti pluribus videri potest apud *Gerhardum*, *Disp. Isag. XXII. c. 9. §. 5.* Hinc etiam *Sixtus Senensis* Lib. V. *Bibliothecæ Annot. XXXVI.* reprehendit *Augustinum Eugubinum*; quamvis eandem sententiam, quam ipse tradit, habebant quoque *Philo*, in lib. 2. *Allegoriarum Legis*, *Iosephus* lib. *Antiquit. c. 1.* & *Eucherius* Lib. 1. *comment. in Genesin.* Et contrarium definitum fuit in *Concilio Milevitano, c. 5.* Subdidit tamen *Eugubinus* : *Si hæc parum Christiana sunt, retracto, promteq; refello.* Et *Gvilielmus Estius* *Commentariis in Quatuor Libros Sententiarum, Lib. II. dist. 19. §. 1. p. 189.* recte propterea scripsit : *Tradit fides Catholica, mortem corporis, hominibus non Naturæ necessitate, perinde ut brutis animantibus accidere, sed eam merito peccati, quod est mors animæ, intrasse in genus humanum. Quæ quidem manifesta est doctrina Scripturæ sacre, causam mortis ubiq; in peccatum referentis.* Et §. 2. contra *Scotum*, asserentem, *Homines*

atu Innocentie morituros fuisse propter Elementorum pugnam;
si Deus translatione illud prævertisset; talemq. mortem natura-
m eidem futuram fuisse: rectissime disputat pro Negativa:
quoniam juxta ordinem rerum a Deo semel institutum, non
mutuerit, nec oportuerit hoc fieri. Quandoquidem, §. 4. scribit:
voluntate atq. potentia Dei, humanum corpus immune fuisset a pu-
ta elementorum, tendente ad mixti dissolutionem. Videatur Au-
gust. de Civ. D. lib. 13. c. 15. & idem Sixtus, annot. 52.

V. Sed qualis fuerit ista immortalitas? dispiciendum est. At ba-
nafius de Incarnatione Verbi, p. 60. dicit: *Hominem secundum*
naturam esse mortalem, sed tamen non fuisse moriturum propter
imaginem DEI. Augustinus Lib. 10. de Genesi ad litteram c. 19. vi-
detur hanc immortalitatem adscribere *ARBORI VITÆ.* Thom as
art. 1. qvæst. 97. art. 1. statuit, futurum fuisse vi animæ, ex qua in-
corpus transiura fuerit, plenitudo sanitatis, & perpetuæ incorru-
tionis vigor. Scotus autem 2. dist. 29. hoc negat, uti jam etiam ex
supra adductum est, & dicit, futurum quidem fuisse corpus dissolu-
bile, nunquam tamen moriturum fuisse hominem, quia DEUS præ-
nisset tempus dissolutionis, transferendo eum ex hac vita in cœle-
stem, absq. morte. Ubi quidem omnes consentiunt, hominem
moriturum non fuisse, si in statu integritatis permansisset: sed
banafius hanc Immortalitatem suspendit ab imagine divina:
Augustinus ab arbore vitæ: Thomas ab influxu animæ. Scotus a di-
vina præventionem & translationem in vitam cœlestem. Sic Jacobus
Baffreri in b. l. scribit: *Nota, hominem in Paradiso & statu inno-*
centiæ futurum fuisse suapte Natura mortalem, divino tamen mu-
re ac beneficio immortalem, atq. adeo hanc immortalitatem longe
esse inferiorem immortalitate Beatorum in coelo. Ac postea addit,
hoc immortalitatis in duobus constiterit. 1. in remotione cau-
sum mortis intrinsecarum, quæ sint defectus humiditatis radicalis, &
caloris naturalis debilitatio. Ne igitur humidum radicale defice-
ret, data erant homini alimenta. Dixerat enim Dominus v. 16.
omni ligno Paradisi comede. Ne autem per assumptionem ali-

*mentor*um paulatim & humidum illud radicale & calor nati-
 vus debilitaretur aut deficeret. Illud enim, quod restituitur, fe-
 re minus sincerum est, nec ad humidi nativi bonitatem accedit,
 unde homo paulatim senescit, & bona corporis constitutio de-
 ficit: calor vero naturalis debilitatur repatiendo ab alimentis:
 Ideo contra has causas intrinsecas, inquit, erat arbor vite: nam-
 prater aliarum arborum fructus optimi succi & alimenti, hujus ar-
 boris fructus tanquam antidotum erat, & medicina, ut per eum,
 quicquid in aliis alimentis minus purum esset, corrigeretur, & ra-
 dicale humidum in sua sinceritate conservaretur, itemque ut calorem
 naturalem confortaret; & sic hominem immortalem diutissime, i-
 mo in perpetuum, si ita necesse foret, in eo flore juventutis, in quo
 creatus erat, conservaret. 2. In remotione causarum extrinsecarum,
 cum mors extrinsecus inferitur. Contra has aderat summa sapi-
 entia, ut posset cavere omnia noxia: aderat dominium in anima-
 lia, ut nullum posset ledere: aderat divina providentia, homi-
 nem conservans & protegens; quoniam Dei providentia, prote-
 gebatur hominis innocentia, ut nihil ei in innocentia permanenti
 accideret; vel a ferro, vel igne. Quandoquidem Dei ordinatio e-
 rat, ut malum poena non esset in Natura rationali; sine malo culpa,
 ut docet Estius ad Dist. 19. §. 4. Aderat quoque Protoplastis Poten-
 tia passiva tantum perfectiva, non autem corruptiva, ut docet,
 Thomas Part. 1. q. 97. art. 2. aderat Angelica custodia, ut nihil posset
 nocere. Homo itaque, concludit tandem, ab intrinseco erat mortu-
 lis, ratione tamen extrinsecorum adjumentorum, divina protecti-
 onis, prudentia a Deo concessa fuisset immortalis, si voluisset. Ita
 Bonfrerius. Cujus sententia plana est: Ab intrinseco primos ho-
 mines fuisse mortales: immortalitatem autem habuisse a princi-
 piis & adjumentis extrinsecis, in primis ab ARBORE VITAE. Si-
 milia leguntur quoque apud Abulensem Comment. in c. 13 Ge-
 nes. qvæst. 171. & qvæst. 172.

VI. Similiter de hac re multis ex Augustino agit Magister sen-
 tentiarum Lombardus, Lib. 2. sentent. Dist. 19. ubi dicit: Primus ho-

secundum Naturam corporis terreni, & immortalis fuit quodammodo, secundum aliquid, quia potuit non mori, & mortalis quodammodo, quia potuit mori. In illo namque primo statu habuit posse mori & non posse mori. Et hac fuit prima humani corporis immortalitas, scilicet: posse non mori. In secundo vero statu post peccatum habuit, posse mori, & non posse non mori, quia in hoc statu moriendi est necessitas. In tertio statu habebit posse non mori, & non posse mori, quia ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas quod gratia erit, non ex natura. Ita Lombardus! Pergit vero & pergit dicit: In primo statu fuit corpus hominis animale. i.e. egens aliorum ciborum. Unde & homo factus dicitur in animam viventem, non spiritualement, id est, in animam corpus sensificantem, quod tunc erat animale, non spirituale, quod egebat cibis, ut per animam viveret. Factus est ergo in animam viventem, i.e. vitam corpori dantem, tamen per sustinentia ciborum, & tunc erat corpus mortale & immortale, quia poterat mori, & poterat non mori! Deinde disputat: Utrum immortalitas, quam habuit ante peccatum, fuerit de conditione Naturæ, an ex gratiæ beneficio? Ad quod, respondit, dici potest: Quia alterum habebat in Natura corporis, i.e. posse mori. Alterum vero seu posse non mori, erat ei ex ligno vitæ, ex dono gratiæ. Unde Augustinus super Genesim: Quodammodo factus est homo immortalis, quod erat ei de ligno vitæ, non de conditione naturæ. Mortalis erat de conditione corporis animalis: immortalis beneficio conditoris. Non enim immortale erat, quod omnino mori non posset. Aperte dicit, quod non natura: sed ex ligno vitæ habebat posse non mori. Quæ sententia eadem est cum sententia Bonfrerii. Mox vero addit, quæst. sequenti: An posset non mori si non foret preceptum, ut de illo ligno comederet: & aliis, non uteretur? Quod dicit quosdam affirmare: sic determinantes id, quod supra dixit Augustinus: Erat ei de ligno vitæ, non de conditione naturæ tantum, seu quasi non ex conditione naturæ quodammodo erat ei, sed etiam ex illo ligno. Quosdam vero hec negare, dicere, quod ex ligno vitæ erat ei posse non mori, non

ex natura. Et adductis quibusdam verbis Augustini colligit,
dicit consequi videri: Quod sicut homo in Natura sua habuit
mortalitatem quandam, seu aptitudinem moriendi, ita aliquam in
mortalitatem in natura sua habuisse. i.e. aptitudinem, qua poterat
non mori cibis adjutus. Sed si perstitisset, immortalitatis perfectus
esset ei de ligno vite. Sed qui hoc tradunt, addit; quomodo super
ra verba Augustini, quibus dicitur, quod erat immortalis ex lig
vite, huic sententia non contradicant diligenter inquirent.
quibus fluctuans sententia Magistri patet.

VII. Bonaventura ad illa verba: Tunc erat corpus mortale
immortale; quia poterat mori, & poterat non mori: annotat: D
upliciter dici mortale. Uno modo, prout privat actum & aptitudi
nem moriendi: & sic dicitur mortale, quod non est potens mori
& directe opponitur ei, quod est mortale. Alio modo, prout pri
vat actum solum. Et tunc dicitur mortale, i.e. potens non mori
ac ita mortale inquit, & mortale non habent oppositionem. Jux
quam distinctionem primo homines immortales fuerunt, ne
priori, sed posteriori modo. Illorum enim immortalitas fuit: Pot
non mori. Ad Questionem autem; An homo fuerit immortalis, si
immortalitatem habuerit a Natura, an a gratia? dicit utramque
opinionem habere aliquid veritatis, licet una plus habeat, quam
altera. Immortalis enim, dicit, quantum ad statum innocentie di
poterat homo per naturam, immortalis etiam per gratiam: quia
natura habebat aptitudinem, sed a gratia habebat completionem.
Quod dicit sic patere: Tripliciter potest mors homini contingere
aut per elementorum pugnam & dissolutionem, aut per humiditatis cor
sumptionem: aut per extrinsecam lationem. Immortalitas ergo dicitur
privationem huius triplicis modi moriendi, quantum ad actum &
potentiam in beatis, qui dicuntur immortales, quia non possunt
mori: quantum ad actum vero solum in hominibus institutis, qui di
cuntur immortales quia poterant non mori hoc triplici genere mori
endi. Habebant enim aptitudinem evadendi hoc triplex genus mori
tis per id, quod habebant a Natura. Nam corpus valde bene era

complexionatum, & anima de se incorruptibilis erat, quæ illud cor-
pus regebat & conservabat; & quidem ex dono gratia, seu iustitia
originali, ut addit. Secundo oppositum erat lignum vite. Tertio
dæ sapientia & DEI providentia. Eadem enim habet hic Bona-
ventura, quæ supra Bonfrerius. Ex quibus concludit: Quod im-
mortalitas, quæ fuit in statu innocentia quantum ad aptitudinem,
erit a Natura, quantum ad complementum, a gratia. Concedit
in quoque responsione ad Primum: Si extendatur hoc nomen, natura-
lis, posse omne id ita appellari, quod insit homini a principio sua na-
turalitatis. Sed Martinus Beganus, Tom. I. Operum p. 137. cap. 4.
æst. 1. Secundam Conclusionem simpliciter hanc ponit; Immor-
talitas illa in statu innocentia non erat naturalis, sed supernatura-
lis. Ita Scholastici, inquit. in 2. d. 19. D. Augustinus lib. 6. de Genesi
literam cap. 25. his verbis: Mortalis erat conditione corporis ani-
malis, immortalis autem beneficio Conditoris. Probatur primo,
quia naturalia manserunt integra, post peccatum: at immortalis
non mansit. Secundo Corpus Ada erat mixtum ex quatuor con-
suetis elementis; ergo natura sua erat corruptibile. Tertio, quia
digeat cibo & potu: ergo eo abstracto, natura sua defecisset.

VIII. Ex hisce potest intelligi, quod Pontificiorum & Scholasti-
corum sententia hæc sit; quamvis mitius sentire videantur Ma-
ster & Bonaventura. I. Immortalitatem illam in statu innocen-
tia, non fuisse naturalem, sed supernaturalem. II. Immortalita-
tem illam non profluxisse a principio quodam intrinseco, sed ex-
trinseco. Quamvis Bonaventura dicat, hominem a natura habuis-
se aptitudinem ad eam. III. In primis eam pependisse ab ARBORE
VITÆ, tanquam a medio divinitus ad hunc finem ordinato. IV.
Immortalitatem hanc complexam fuisse in se tantum privatio-
nem actus moriendi: non autem privationem potentia moriendi;
quod idem ejus immortalis fuerit: Possesse non mori. V. Et propte-
reā aliam Immortalitatem hominem habuisse in statu innocentia:
nam autem habiturum esse in vita eterna, & in statu gloria. De
his nunc sententiam nostram aperiemus.

IX. Monemus autem i. ex B. nostro Gerhardo & aliis, & eodem Diss. XXII. Isagog. c. 9. thes. 4. NATURALE aliquid dici riis modis. 1. *Constitutive*. Sic naturalia alicui sunt principia sententialia, uti homini sunt anima & corpus 2. *Consecutive*, pro quod Naturam specificam necessario consequitur, ita ut ex essentia seu forma essentialiter fluat. Sicut ita homini natura est risibilitas. 3. *Subjective* pro eo, quod Naturæ arctissime est fixum. 4. *Perfective*, pro eo, quod naturam promoveret, & perfectiorem reddit. 5. *Transitive* pro eo, quod cum Natura sit in alios propagatur. Quamvis itaque JUSTITIA ORIGINALIS seu IMAGO DEI, cujus pars est IMMORTALITAS, non sit primis hominibus *naturalis*, primo & secundo modo: Si nobis falso tribuit B. llarminus Lib. unico de gratia Primi Hominis, c. 1. Nos dicere scribens, *aliquid Naturale, quale in primo liberum arbitrium: Natura hominis nunc de esse.* etc. 5. Nos prius duobus modis hisce, rectitudinem illam, in qua creatus fuerit, fuisse illi naturalem, affirmare: fuit tamen tertio, quarto & quinto sensu, videlicet ob naturalem invasionem, perfectionem & propagationem, eidem naturalis; uti B. Vir cit. loco loquitur. Hinc etiam thes. 5. dicit. *Ceterum, cum pars imaginis divinae primo homine fuerit IMMORTALITAS, & vero Imago DEI in ipso fuerit non supernaturale aliquod donum, sed naturalis & intrinseca ipsius proprietas, ex eo recte colligitur, etiam IMMORTALITATEM fuisse in ipso non supernaturale aliquod donum, sed proprietatem naturalem.* Pariter ex Calvinianis Rivetus, Exercit. 19. innes in multis disputat, *Immortalitatem Naturæ, fuisse originalem & Protoplastis Naturalem*; qui videatur. Ex hisce igitur par quid statuendum sit? Videlicet, IMMORTALITAS hæc primis hominibus *naturalis*, non *constitutive*, nec *consecutive* qui hac ratione negat *Immortalitatem a Natura fuisse*, juxta Gerhardum non errat: Sed fuit *naturalis, Subjective, Perfective, Transitive*; & *naturalis* etiam a nobis dicitur, ob naturalem invasionem, perfectionem & propagationem. Cui sententiæ ex Pon

non parum favisse quoque videtur *Estius*, citata *Dist. 19. S.*
ens: Erat illi quodam ratione naturalis, quodam ratione su-
naturam. Et concedit, *Naturalem* fuisse; si *Naturale* suma-
pro eo, quod insit a prima institutione *Natura*. Sicut *Cyrell.*
contra *Julianum*, dixerit: Id esse singulis rebus naturam, quod
instituerit. 2. Pro eo, in quod naturaliter feratur appetitus.
eo, quod cuique insit a nativitate. 4. Pro eo, quod in ipsa *Na-*
ausam quodammodo, siue partialem habeat. Sicut in optima
na corporis temperie tanquam interna causa, & in ligno vita,
am externa causa, immortalitas hominis constiterit. Ne-
item *Naturalem* fuisse, si vox sumatur pro eo, quod est *De-*
Natura, ratione suae essentiae. Et *S. O.* dicit, ad objecta, etsi
non parvam difficultatem habentia se probabiliter respon-
dit credamus, eum aliter sensurum fuisse, nisi obsticisset
Apostolica, quae hanc Propositionem: *Immortalitas primi*
is non fuit gratiae beneficium, sed naturalis conditio: da-
it. Hinc etiam *Jacobus Heerbrandus* in *Compendio Theo-*
p. 178. concedit: Imaginem Dei in Angelis & hominibus fuis-
dentalem. Et *p. 187. inquit: Justitia igitur Originalis, nec*
nec corpus est, aut fuit unquam, sed fuit perfectio integri-
proprietas, vel potentia naturalis, totius hominis, siue natu-
essentiae humanae, omniumque ejus virium. Quae tamen condi-
is fuit, & amitti potuit. Sicut, probo dolor! amissa est lapsu
um parentum. Et sic fuit Accidens. Non autem tale Philoso-
e, quod citra corruptionem subjecti adesse (& abesse) potest.
igit sine dubio tale, quod nihil perfectionis aut corrupti-
objecto afferre putat) Hinc enim ingens secuta est ruina, pec-
nempe *Originis*, quod corruptio est omnium virium hominis,
rum & inferiorum!

Quando igitur Pontificii disputant: *Imaginem DEI ac Ju-*
Originalem, adeoque etiam *IMMORTALITATEM* fuisse in
homine donum aliquod supernaturale, & extrinsecum: su-
litum, ut frenum: Quando item disputant, ut ex secunda
Con-

Conclufione *Becani* audivimus: *Naturalia post lapsum mans-*
integra: Quod recte $\pi\epsilon\acute{\alpha}\tau\omicron\nu$ & $\alpha\delta\delta$ appellat *Rivet*, Exerc.
in *Genesin*: constanter ipsis a *Nostratibus* contradicitur, uti
B. Chemnitii Examine concilii Tridentini. Part. I. p. 89. & Gerbar-
cit. l. §. 1. 2. 3. & 4. potest videri. Nam I. non intelligunt sola Na-
turalia Physica, quæ utique remanserunt. Nec enim desinit esse
mo: Sed manet ipse homo, qui ab initio est creatus, quoad substan-
am, retinens idem corpus, eandemq; animam, quæ ab initio su-
creata. Ut iterum Heerbrandus, p. 186. & p. 190. loquitur. Sed
item p. 182. admonet: Non tantum de substantia hominis, ver-
etiam de Qualitatibus; Proprietatibus, & viribus humane Natu-
intelligunt. Et inde horribiles postea errores deducunt, de
rito congrui & condigni; de Puris naturalibus, de aureo freno:
concupiscentia, quod non sit peccatum. Et quæ sunt alia. Quam
causam cit. l. Rivetus scribit: Talem creaturam rationalem, quæ
Deo in principio creata sit, iustitia originalis & potentia non
riendi expers: Chimæram esse constare, quia nullus talis a Deo
data sit, nec talis possit esse sine peccato, quod a Deo esse nequeat.
Posterius recte accipiendum erit, quando dicit. Talis non potest
esse sine peccato. Nempe Talis, qualem volunt Pontificii, cui
bellio ista Appetitus contra rationem naturalis sit, & insit
quam conditio Naturæ. Vel, ut Bellarminus loquitur, Lib. 1.
de Gratia primi hominis: Insit ut langvor, & vitium naturæ,
conditione materiæ consequens; sit rebellio illa carnis ad S-
ritum. Ibidem. capite 5. Videatur Gerhardus, Tom. II. Loc.
Imagine Dei §. 36. & seqq. Vel ut Pighius loquitur, apud Chem-
nitium, Part. I. Examinis, p. 188. Insint, ut natura conditiones in-
bis. Qui B. Chemnitius præ cæteris videndus! Qualis sane
potest esse sine peccato. Nec enim pronitas illa ad malum, v-
um Appetitus, & morbida qualitas, conditio est Naturæ, aut
teriæ, quam hodiernum creat Deus. Ac eadem hæc, quæ Pon-
tificii negant esse vitia; nos esse ex verbo Dei firmissime
monstramus. Et quamvis Concilium Tridentinum Sess. 5. con-
pisc

centiam vere & proprie in renatis *peccatum* esse negat: con-
 tur tamen, eam *ex peccato* esse, & *ad peccatum* inclinare. Si
 em rebellio ista esset *conditio Naturæ*, vel *essentialis puris na-*
alibus; sequeretur 1. Non omnia fuisse valde bona; quoniam
 nus homo adhuc integer morbidus fuisset; & ista morbi da-
 litas ipsi ratione purorum Naturalium intrinseca fuisset. 2.
 bellio illa concupiscentiæ, sive Appetitus fuisset res bona,
 niam profluxisset ex conditione Naturæ. 3. Si hæc rebellio
 veniret & flueret e *materia*, & ejus conditione: tunc per *Ma-*
am intelligendum esset, aut *corpus*, quod tamen non appe-
 aut anima, quam Deus Adamo inspiravit, & ita Deus con-
 teretur Auctor hujus concupiscentiæ, quam Paulus *Roma-*
um VII. multoties vocat *Peccatum*: Concilium autem *Triden-*
m vere & proprie peccatum esse negat. Quæ tam manife-
 unt, ut aliquis, illorum evidentia ad absurdum coactus
 serit: *Si Deo placuisset, hominem in statu merorum naturali-*
elinqvere, tum futurum fuisse, ut Legem de non concupiscendo
tulisset. Uti antehac ostendimus ad *Artic. I. Formula Concor-*
I. Imago Dei & consequenter *IMMORTALITAS*, non qui-
 fuit a *Natura*, quia nec *constitutive*, nec *consecutive* ab ea
 endit: Fuit tamen *in Natura*, adeoque primis hominibus
ralis, modo *precedenti thesi* exposito. Subordinata enim
 possunt, a *Deo* esse, & nihilominus *homini naturale* esse. Sicut
 concedimus in primis hominibus *supernaturalia quædam*
fuisse; supernaturalem Dei gratiam & favorem: superna-
 tem Spiritus Sancti fulgorem; supernaturalem beatitudi-
 z vitæ splendorem. Unde huc pertinent etiam, quæ supra
ventura de naturali aptitudine disputavit. III. In ejusmodi
 tionibus, *Homo* non consideratur tantum *ut est homo*, ha-
 sua constitutiva principia, corpus, & animam: sed consi-
 rat, ut est *homo rectus, primus, & in statu innocentia con-*
stitutus, in quo nec mors, nec appetitus rebellio,
 aut quicquam mali habuit locum,

IN NOMINE SS. TRINITATIS.
DISPUTATIO THEOLOGICA
TERTIA.

De

ARBORIS VITÆ
FORMA adhuc ET FINE.

Respondente

ABRAHAMO Leube/ Altenburg. Misnico.

Anno 1657. d. 18. April. habit.

THESIS PRIMA.

DIximus sub finem *Disputationis Præcedentis*: In ejusmodi quæstionibus, nempe An *IMAGO DEI*; & *IMMORTALITAS*, fuerit primo *Homini naturalis*? aliisque similibus *Hominem* non considerari tantum ut sit *Homo*; habere sua constitutiva Principia, corpus & animam: sed considerari, sit *Homo rectus*, *primus*, & in *statu Innocentie constitutus*; in quo nec mors, nec appetitus rebellio, aut quicquam mali habere locum: adeoque considerari & sumi simul cum omnibus, quæ ipsi fuerint *concreta*. Hinc B. noster Gerbardus, *Lib. II. Conf. Cathol. Part. III. art. 20. cap. 2. v. 8.* notanter scribit: Quando *Justitiam Originalem* (& ita etiam *IMMORTALITATEM*) *Homo INTEGRUM naturalem fuisse dicimus, hoc sentimus, quod Justitia non NATURAM ipsam, quæ nunc omnibus communis est, NATURAM INTEGRAM constituerit, ei, tanquam Subjecto ordinario inherens, eamque perficiens. Et in sequentibus, ut & C. III. semper Subjectum Quæstionis ponit, non HOMINEM, HOMINEM INTEGRUM.* Inter alia *Pag. 357.* dicens: *Omnes HUMANIS actiones oriuntur a Natura, non quæ NATURA, sed quæ tenus in CERTO STATU posita est.* Atque hinc rectissime colligitur *Justitiam Originalem & Immortalitatem ex creatione inbeisse fuisse quædam corporis qualitatem*; Sicut *CHRISTO* quo ad humanam Naturam *Justitia & Sanctitas* fuerit naturalis; & propterea, amissa *Justitia Originali, NATURALIA in Homine mansisse integra.* Et *Pag. 351.* argumentatur: *In quæcunque em*

ACCIDENTALIS humana Natura perfectio consistit, illud est Ho-
 minaturale, Genes. 1. v. 31. Acqui in Imagine DEI omnis **ACCIDEN-**
ALIS Humana Natura perfectio consistit. Ergo: Ex quibus clare
 tet, quod in hac **QUÆSTIONE** Subiectum non sit **HOMO** quo
 suas partes essentielles & constitutivas tantum consideratus,
HOMO INTEGER; sive **HOMO** in statu Innocentie & quoad
SE suum Substantiale & Accidentale considerat. Qui rati-
 onem et **Beellarminus** de Grat. primi hominis cap. 8 & **Pererius** lib. 5.
 Genes. Disp. de quarta Excell. q. 1 p. 587. concedunt, quod **Ho-**
minaturale nec interna nec externa Principia mortem asserere potu-
 nt. Hinc etiam **B. Chemnitius** Loc. de Creatione pag. 349. dicit:
 inquam igitur Homo in statu pure naturali existit. Circa quæ
 rba felicissimus **B. Chemnitii** Interpres & Sectator plurimum
 verendus **Dn. D. Johannes Benedictus Carpozovius**, Amicus &
 ater noster in **CHRISTO** dilectus, Part I. Systematis Theologici,
 79. rectissime scribit: Abstrahimus Integritatem ab homine ante
 sum, & consideramus eum in sua Natura & essentia, ac deinde in
 Integritate, sed non separamus eam ab homine, cum concreta
 fuerit & naturalis homini, & nunquam extiterit homo absque
 ante peccatum, seu lapsum. Ut status pure naturalium figmen-
 tum sit, & a puriore antiquitate etiam ignoratus, quod tribus inte-
 ris libris ostendit **Cornel. Jansenius**, Episcopus Iprensis in **Augusti-**
Tom. 2. fol. 681. seqq. Et propter concreationem Integritatis huius
 quod §. 5. & exclusionem pure naturalium, Integer Status dicitur
 naturalis. Vi ut enim per naturam & essentiam suam, & ex se, atque
 homo istam integritatem non habuerit, tamen ex creatione per
 dum inherencia naturalis data, concreata, ac statim cum Natu-
 ra homini collata fuit, & etiam cum Natura propagari debuit, adeo,
 quamvis homini, ut homo is est, per modum Accidentis separabi-
 li quod per lapsum privari posset, competeret: tamen eidem, ut in
INCRETO considerabatur, & ut integer erat, per se competierit.
 ex revelatione divina unice patet, quæ de Homine non ut mere
 ifico supposito loquitur & docet, sed semper in & cum statu suo e-

eum considerat, ac Naturale vocat, quod concreatum & congenitum est homini, ita ut per universam speciem istud propagetur Ac §. 6. concludit: Ita ergo Homo in hoc articulo (nempe de Imagine DEI) consideratur, non ratione essentia sua, & in essentialiter constitutivis principis ac consequentibus attributis, ut sunt, anima, corpus facultates & affectiones; sed ratione status & in concreto, ut integer est creatus, & Naturale dicitur, non quod essentiam Hominis in Homo est; per se comitatur, sed quod concreatum illi est, & eum ut talis, vel talis est, hoc est, integrum constituit. Ex quibus satis patet: Quid proprie hic in quaestione sit? Nempe An primo Hominis integro, & ut in Statu Innocentia considerato; IMMORTALITAS fuerit NATURALIS? Quod affirmamus. Et Quaestionem hanc merito ita instituimus: quoniam in Statu merorum Naturalium Homo nec existit nunquam, nec creatus in eo, sed in integritate conditus fuit: Qvalis ergo in initio a Deo fuit conditus, talis etiam hic consideratur; talis etiam in Quaestione loco Subjecti ponitur. Bene Suarez Disp. Metaphysica VII. sect. 1. n. 17. In rebus creatis, inquit, praeter entitates earum quasi substantiales vel radicales, inveniuntur quidam modi reales, qui & sunt aliquid positivum, & afficiunt ipsas entitates per seipsos, dando illis aliquid, quod est extra essentiam totam, ut individuum & existentem in rerum natura. Quamvis igitur IMMORTALITAS, ac tota IMAGO DEI non pertinuerit ad entitatem Hominis substantialem, sive ad ESSE Absolutum & substantiale: pertinuit tamen ad ESSE respectivum, modificatum, Accidentale, & consideratum ratione certi alicujus status. Et perinde est, ac si quaererem: An statui Integritatis seu innocentiae IMMORTALITAS fuerit essentialis seu Naturalis? Quod nemo, nisi qui delirus sit, aut fungum pro cerebro habeat, negaverit. Implicat enim contractionem: Statum Integritatis esse, nec tamen in se quasi partem essentialem; constituentem, & naturalem completi IMMORTALITATEM. Atque hoc ipsum est, quod contra Statum merorum Naturalium, urgemus, eumque inter figmenta referimus; cum nunquam im-

extiterit, ne homo unquam in eo creatus fuerit; nec cre-
potuerit; cum talis non possit esse sine peccato; nempe
dem Pontificii volunt; ut ostendimus *Diff. preced. thes. 10.* Sed
atus fuit in Satu integritatis & innocentia, & propterea
cquid ad illum Statum pertinet, id primo homini naturale;
n supernaturale & adventitium fuit.

II. Relinquitur ergo, quod IMMORTALITAS primorum
entum, non fuerit *supernaturalis*, aut *donum* aliquod *super-
urale*, sed *naturalis*: non quidem *a natura*, sed *in natura*: nec
constitutive aut *consecutive* ab ea dependens: sed *subjective*, *Per-
sive*, & *Transsive* in ea existens; & propterea, uti Heerbrandus
loco loquitur; *homini connaturalis*. Et ut alia dotes, *benitas*,
ritas, *sanctitas*, & *justitia*; in *Paradiso*, *Natura concreata*, uti
Declarat. artic. 1. p. 644. loquitur *Formula Concordia*: Ita &
c fuerit concreata. De quibus plura si quis desideraverit, a-
t nostros Theologos! Pleraque enim tantum paucis tacta,
erta & alibi sufficientissime probata hic præsupponimus.

III. Monemus II. Libenter hoc nos, tanquam verissimum ad-
tere: IMMORTALITATEM primi hominis, non fuisse, ut ita
vamus: *Immediatam*, & *Absolutam*; id est, ita comparatam,
nullis mediis, aut nulla conditione, opus habuerit; Sicuti
erit Immortalitas Beatorum in vita cœlesti: Sed fuisse *Me-
tam*, & *Conditionatam*; quæ ad sui conservationem opus ha-
erit *certis mediis*, & *certis conditionibus*. Qualia media fuerunt
ibius & Potus. Concessi enim erant ei *fructus omnium arborum*
edisi, cap. II. v. 16. sine dubio meliores, priusquam Deus ter-
nalediceret, *Cap. III. v. 17.* II. *Lignum*, seu ARBOR VITÆ,
nliariter a DEO, tanquam medium in hunc finem condi-
n. III. *Conditio*, ut etiam *uteretur hisce mediis*. Si enim ut recte
7. Bonfrerius loquitur: *imprudenter homo agere voluisset, nec
remediis sibi a DEO concessis, omnino ladi & mori potuisset.* IV.
ditio obedientia, ut abstineret ab ARBORE SCIENTIÆ BO-
& MALI. *Pirag* enim mors, tam corporis, quam anime inde

dependebat. Hinc ita ex nostris Gesnerus scribit, in Cap. II. qvæ
XII. Et si homo ante lapsum, morbis & morti obnoxius non erat, ni-
hilominus tamen DEUS vitam, per corporalia media illi conservare
voluit. Ideoq; arborum fructus & herbas illi largitus est, qvò nutri-
mento corpus aleret; arborem vero vitæ addidit, qvæ collapsas
res subinde restauraret. Sicut ipse Deus, Genes. 3. afferit, ne comeda-
de arbore vitæ, & vivat in æternum. Quin ipse Lutherus, Com-
ment. in Genes. p. 21. scribit: Habuit Adam corpus naturale & im-
mobile, qvòd generabat, edebat, laborabat. Hæc corruptionem ju-
cantur afferre, aut saltem mutationem aliquam, qvæ tandem
homo naturaliter esset corruptus. Sed huic naturali ordinationi DEUS
curavit remedium per arborem vitæ, ut homo sine ullo virium
cremento, longam & sanam vitam viveret in perpetua juveni-
tia. Qvòd nihil aliud est, qvàm IMMORTALITATEM primi ho-
minis mediatam & conditionatam; seu suspensam fuisse a cer-
tis mediis. Unde etiam patet, qvòd statuamus de illa QVÆSTIO-
NE. An corpus Hominis etiam in statu Innocentia fuerit mortale
corruptibile? solubile? Nempe monet Gerbardus cit. Disp. Isag.
c. 9. thes. II. Non posse dici mortale; si vocabulum sumatur
& propriè pro eo, qvòd ad mortem secuturam certe propensum
& ad corruptionem naturaliter per successivam partium
sumtionem inclinatur: Possè autem, si sumatur ἀνθρώπος & abusus
pro qualicunqve δύναμις & potentia moriendi, etiam remoti-
ma, & tali, qvæ stante Natura, & per Naturam nunquam in-
actum traducitur. Item: Postquam dixisset: Immortalitatem
mi. I. pro Impotentia moriendi absoluta & omnimoda; qvæ
soli competat Deo. II. Pro Impotentia moriendi ex gratia crea-
tionis, & propter essentialem a materia segregationem; qvæ co-
petat Angelis & animabus. III. Pro impotentia moriendi ex
& singulari ordinatione DEI, qvæ competat partim beatis, par-
tim damnatis. Et qvòd idem, ut hoc addamus: Beatis ex gratia
Damnatis ex justitia. IV. Pro potentia non moriendi: Qvòd scilicet
illud immortale sit, qvòd actu non moriatur; mori tamen pos-

ta conditione posita. Subjungit deinceps hisce: *Atque hoc mo-*
corpus primi hominis fuit immortale. Non enim aderat impo-
tia moriendi, sed tamen potentia non moriendi, quæ per lapsum
ecessitatem moriendi est conversa. Et ibid. n. 7. dicit: Erat
hominis corpus animale, mixtum ac resolubile, interim quia exa-
sime temperatum, quia anima immortalis habitaculum; ideo to-
homo, Natura Immortalis recte pronuntiatur. Fuit ergo, mor-
, corruptibile, resolubile. I. Quoad potentiam DEI absolutam.
Quoad potentiam moriendi, pendentem a libero Hominis ar-
bitrio. III. Quoad talem potentiam, quæ per Naturam nunquam
ducta fuisset in actum. Non autem fuit, quoad 1. Potentiam
ordinatam. Bonitas enim Temperamenti concreata & Arbor
conservassent Hominem Immortalem. Nec 2. Quoad
potentiam non moriendi, in qua erat conditus. Nec 3. Quoad po-
tentiam Naturalem, quæ traducta fuisset in actum! Vide Gerbar-
dum. Et si placet Abulensem, in cap. 13. Genes. q. 169. Ac ita
mortalis fuit, quia habuit Possibilitatem non peccandi, &
non moriendi; quæ, si ipse stetit, in peccandi & moriendi
possibilitatem conversa fuisset.

V. Quæ igitur præterea *Disp. præced. Thes. VIII.* adducta sunt,
tertium, Quartum, & Quintum facile possumus admitte-
re quod nempe in primis hac Immortalitas dependerit ab ARBORE
vitæ: Quod continuerit tantum privationem actus moriendi,
autem potentia: Et. Quod alia fuerit Immortalitas in statu In-
ferentia: alia autem futura sit in vita aeterna. Habuit enim ho-
mo liberum arbitrium, & ante se vitam & mortem, ac ita im-
mortalitatem potuit amittere, Genes. II. v. 17. Sir. XV. v. 18. Unde
mortalitas ejus fuit: Posse non mori. Sed de Secundo adhuc est
inquirendum. An Immortalitas illi profluxerit tantum a principio ex-
trinseco, non intrinseco? Concessum jam tum est, quod non fu-
it a Natura, vel constitutive vel consecutive considerati: sed
accidens. Non enim pertinuit ad essentiam hominis physice
considerati. Interea tamen non potest negari: aliquid fuisse

in

in homine, quod recte hujus IMMORTALITATIS causa *Interna* dici possit: Nempe concreata illa & connaturalis harmonia elementorum, perpetua futura per esum fructus ex ARBORE VITÆ. Sicut etiam Rivetus dicit, *Exercit. XIX. in Genesim.* Nemo negat, habuisse corpus in se principia resolutionis: sed si de toto bene agitur, nihil obstat, quin dicamus, ab ipsis Natura principis Immortalitatem profluxisse: Idque propter Influxum animæ, perpetuam humorum & Spirituum æquoriam conservaturum. Qua ratio dici posset, quod etiam Consecutive aliquo modo Immortalis Homini fuisset naturalis. Nam corpus illorum valde bene et complexionatum; ut *Disp. preced. Thes. VII.* loquebatur Bonaventura: naturalem aptitudinem ad immortalitatem inde probat. Quin igitur, quantum ad hoc attinet, isthæc, intrinseca causa Immortalitatis, aut saltem aptitudinis ad eam dici possit, cum Bonaventura, nulli ambigimus. Breviter dicentes: Habituale illi Immortalitatis donum: erat primo Homini intrinsecum; inbalvum, connaturale, & concreatum. Quoad intrinsecas causas autem vitæ & mortis, dependebat, tanquam a causa proxima a concreata & connaturali illa Elementorum harmonia perpetuo conservanda, seu ab æquabilissimo temperamento, ab humidi & calidi nativo & concreato vigore. Est enim vita animalis in Harmonia calidi Naturalis, & Humidi Radicalis, ut *Abulensis. q. 10. in cap. I. Geneseos* loquitur, & ita a causa intrinseca. Hæc autem dependebat a mediis divinitus ordinatis, nempe a cibo & potu, & ARBORE VITÆ ejusque fructu, cujus esus conservasset hanc Harmoniam in perpetuum. Videlicet a cibo & potu, pendebat, tanquam a mediis conservantibus vitam: Ab Arbore VITÆ vero tanquam a medio conservante & vitam & vitæ perpetuitatem. Quare quoad media hæc Immortalitatis proveniebat ab extrinseco: Sed quoad inexistentiam, & causam proximam, erat intrinseca, connaturalis & concreata; perpetuo in homine mansura, nisi peccasset. Hinc recte scribit *Estius, Annot. adv. 22. Cap. III.* Immortalitatem primi hominis dependisse ex duobus, ex interna bona

alitate corporis, quam homo perdiderit peccando; & ex igno-
te, tanquam cibo externo: sicut nunc homo ad tempus vivat ex
vobis, nempe bona temperatura corporis, & ex cibo. Quæ sunt ves-
tima. Unde etiam B. noster Gerbardus, Diss. Isag. 22. Cap. 9. thes.
dicit: Cibi & potus usus non arguunt, primum hominem fuisse
mortalem, quia fructus Arboris vite in æquali bonitate illud rest au-
get quod a calore nativo absumentum, quin & in humido primige-
o, sive radicali concreatam puritatem conservasset, & calorem
vivum corroborasset. Item Thes. 9. Hominem ante lapsum a pas-
ne dolorosa & molesta, quæ tandem mortem per causas internas
& externas adducere potuisset, penitus fuisse liberum. Item Thes.
expresse dicit: Corpus primi hominis per se, & interius esse im-
mortale: Quod exactissima primarum & secundarum qualitatum
harmonia constiterit, adeoque æquabili & exacta medietate tempe-
menti præditum fuerit. Urget quoque pro eadem assertionem:
quod corpus primi hominis ante lapsum essentialiter, & indissolu-
bilo vinculo animæ ad immortalitatem condita fuerit unitum. Et
Thes. 11. Quin etiam corpus ad immortalitatem a Deo fuerit condi-
tum, quoniam æquabilissimo & ordinatissimo temperamento
fuit præditum. Ex quibus patet, quod omnino illa Immortalitas ha-
verit in Principiis Intrinsicis, connaturalia, concreata: Internam
nempe bonam qualitatem corporis, temperamentum æquabilissi-
mum, dispositionem viscerum exactam, & unionem animæ immor-
tali cum immortalis corpore, a causis naturalibus ætè indissolu-
bilem; & alia, quæ naturales & intrinsicæ causæ VITÆ dici pos-
sunt. Quæ omnia per ARBOREM VITÆ, tanquam medium
perpetuum & continuata & conservata fuissent. Quod igitur Au-
gustinus dixit: Primum hominem Immortalem fuisse, non ex condi-
tione Naturæ, sed ex beneficio conditoris; id recte intelligendum.
Nempe non dependit hæc a conditione Naturæ, constitu-
ta aut consecutive considerata: sed fuit in homine ex beneficio
conditoris, qui hominem ὡς ἀπόρρῳα condiderat; eidem ta-
men ratione inexistentiæ & causalitatis, concreati tempera-

menti *intrinseca, conndaturalis & concreata*. Videatur *Gregorius Magnus lib. 3. Moral. c. 26.*

V. *QVÆRITUR* circa *FORMAM* huius *ARBORIS*. An ergo *ARBOR VITÆ* fuerit causa *Immortalitatis* in statu innocentie seu; An tanta fuerit eius vis, ut potuerit hominem infinito tempore conservare? Affirmamus cum *Augustino*, Lib. 14. de Civ. DE cap. 26. dicente: *Cibus aderat, ne esuriret, potus, ne sitiret, Lignum vitæ, ne illum senectæ dissolveret.* Et; *ARBOREM VITÆ* earum vim habuisse, ut potuerit vitam hominis infinito tempore conservare; *Tostatus* quoque & alii contra *Scotum & Pererium* defendunt. Ac probatur ex illo, *Genes. 3. v. 22.* quod superius adduximus: *Ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.* Vide *Becanum*, *Quæst. II. p. 137* Tom. I. Operum. Sic etiam *Affirmativam* amplexus est *Chrysostomus* Tom. I. Homil. XVIII. in *Genesin*, p. 110. dicens: *De ligno autem vitæ nihil signanter præceperat. Quandoquidem, ut existimo, & est verisimile, immortalem illum fecisset. Potuisset & ipse, & voluisset, cum aliis etiam de hoc videri, quod perpetuam illi contulisset vitam, eo quod nullum mandatum de illo acceperat: Ubi veridicit aureus Pater: hanc Arborem immortalitatem & perpetuam vitam, homini collaturam fuisse. Quod alias restringi solet ab aliis usque ad terminum translationis. Quod autem dicit: DEUM a Ligno vitæ nihil signanter præcepisse: id aut intelligit de præcepto negativo, ut homo non ederet de ea; & ita nullum interdictum legitur. Aut de præcepto Affirmativo, ut ex ea ederet: & ita speciale quidem præceptum itidem legimus nullum: Generale tamen habemus, Cap. II. v. 16. ubi dixit Dominus: De omni ligno Paradisi comedes. Quia ergo dixerat Omne; & solam Scientia BONI & MALI Arborem exceperat: eo ipso Arborem VITÆ quoque concesserat.*

VI. Sic etiam *Estius*, Annot. ad v. 9. urget versiculum 22. Capituli III. Et inde colligit: *Quod Immortalitas hominis de ligno vitæ existisset. Non autem de solo; ut præter ea, quæ ante adduximus*

se *Estius* docet ad *Dist.* 19. §. 6. contra plerosque Veterum, nominatim *Irenaeum*, *Hilarium*, *Chrysostomum* & alios; ut & ex scholasticis contra *Durandum*: Hoc asserentes; disputans: *Immortalitatem* fuisse primo *Homini* ex interna bona Qualitate, & ex quo *vita*. Et pro hac sententia adducit locum *Pauli*, *Rom.* 8. v. 10. *Corpus* dicatur mortuum propter peccatum. Per quod significatur, in ipso corpore nunc inesse corruptionis & mortis causam, quæ non inerat ante peccatum. Eamque probat ex *Concilio* *rausicano* can. 1. & *Tridentino*, *Scß* 9. can. 1. in quibus definitur, *hominem* secundum corpus & animam per peccatum in deterius fuisse mutatum: Unde sequatur, in ipso corpore talem qualitatem ad *Immortalitatem* antea fuisse; Dicitque *Augustinus* *scilicet*, *ib.* 1. de *Pecc. mer.* c. 16. *Lib.* 9. de *Genes.* ad *lit.* c. 10. & *Lib.* 11. cap. 32. & *ib.* 13. de *C. D.* cap. 3. & 23. *Leonis* *Papæ* item & plerumque *Doctorum* scholasticorum. Id quod merito notetur. Cadit enim sic illa assertio: *Immortalitatem* *Homini* fuisse donum aliquod superadditum & *Supernaturale*. Uti supra vidimus. *Jacobus Bonfrerius* in *b. l.* dicit: fuisse hanc arborem vitalem & vivificam, quæ hominis tam in longissimum tempus prorogaret, & forte etiam perpetuam vim habuerit, reparato semper humido radicali, sine ulla adulatione & impuritate, & confortato etiam calore naturali, qui eas repatiendo ab alimentis sensim debilitatur. Uti *disp.* I. vidimus. Sic etiam *Mercerus* in *b. l.* dicit: *Hujus* etiam fructuum arboris beneficio, aut immortalis erat futurus, aut quam diutissime futurus, non obrepentibus senectutis incommodis. Et paulo post; in perpetua fuisset felicitate, donec corpore simul & anima ad eternam illam, cum *Dei* consortio felicitatem translatus esset. Sic quoque *Theoderetus* dicit, quod hac ARBOR homini vires integras, & vegetas perpetuo præstasset. Videantur quoque testimonia. *Stratium* *Disp.* I. supra *Thef.* IV. adducta. Sic igitur, hanc ARBOREM causam *Immortalitatis* fuisse, certum est. Contulisset enim & ἀθανασία, & ἀννεσις, i. e. & *Immortalitatem*, & perennem *Juventam*. Quousque autem virtus illa se extenderit: An

in omnem usq. eternitatem & in infinitum tempus; an vero in longissimum tempus tantum; & usq. ad terminum translationis? ex verbis Gerardi Diss. I. Thes. IV. adductis liquet, & infra circa vocem חַיִּים discutietur.

VII. QVÆRITUR III. An vis illa causandi Immortalitatem in homine ARBORI VITÆ fuerit naturalis, an vero supernaturalis? Sunt, qui supernaturalem fuisse contendunt. Sic enim Augustinus, Tom. III. Lib. XI. de Genesi ad literam, cap. 40. dicit: felicem illum statim corporis substituisse, ex re visibili, virtute invisibili. Haud aliter atque Bonaventura ad 2. dist. 19. dicit: Hanc arborem non ex propria virtute potuisse corpus hominis facere incorruptibile, sed præbuisse corporibus Immortalitatem ratione divina virtutis assistentis. Et sub finem quæstionis primæ dicit: Quod lignum vitalem effectum haberet, speciale donum erat Dei. Sicut etiam, quod tanto tempore vestimenta & calceamenta populi Israel potuerunt sibi præbere obsequia. Quod Augustini exemplum est. Lib. I. de peccat. meritis cap. 3. ubi inquit: Neq. enim metuendum fuit, ne fordidius hic vivendo in corpore animali, senectute gravaretur, & paulatim veterascendo perveniret ad mortem? Si enim Deus Israelitarum vestimentis & calceamentis præstitit, Deut. 19. v. 5. quod per tot annos non sunt obtrita, quid mirum, si obedienti homini ejusdem potentia præstaretur, ut animale ac martiale habens corpus haberet in eo quendam statum, quo sine defectu esset annosum, tempore, quo Deus vellet a mortalitate ad immortalitatem, sine morte venturus? Sicut enim hac ipsa caro, quam nunc habemus, non ideo non est vulnerabilis, quia non necesse est, ut vulneretur: sic non ideo non fuit mortalis, quia non erat necesse, ut moreretur. Talem puto habitudinem adhuc in corpore animali atq. mortali, etiam illis, qui sine morte hinc translati sunt, fuisse concessam. Statuit enim Enoch & Eliam nondum versari in gloria, sed restitutos esse in statum innocentiae, & vivere in Paradiso. Ex quibus itidem patet, quod Augustinus vim hanc tribuit divina potentia, arbori huic assistenti; adeoque eidem non naturalem, sed supernaturalem.

fuisse. Et Tom. III. Lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 5. dicit: Illud
q. addo, quoniam corporalem cibum, talem tamen illam arbo-
re prestitisse, quo corpus hominis sanitate stabili firmaretur, non
ex alio cibo (alii legunt: al. quo:) sed nonnulla inspiratione sa-
nitatis occulta. Et mox addit: Deum per huius arboris cibum al-
is significationis gratiam homini prestitisse. Ac provocat ad e-
mpla divinæ omnipotentiae, quando panis Eliam ab indigen-
tis dierum quadraginta spacio vindicaret, 1. Reg. 19. v. 8. &
edixerit farinae & oleo. Ibid. cap. 17. v. 16. Et hunc effectum hu-
ius Arboris inter miracula refert. Ad quam sententiam etiam si
accessisse; saltem quoad rem ipsam ambiguus fuisse vide-
Theodoretum, dum Quest. 26. in Genesin scripsit: Quomodo
eius crucis salvare ducitur, propter salutem nascentem ex fide,
de eo est: Sic & ista ligna sunt quidem Plantae e terra natae, sed
ter divinam sententiam, alterum ex iis Lignum vitae nomina-
est: alterum vero quia per ipsum sentiri coepit peccatum, ap-
tatum est Lignum cognitivum boni & mali. Et circa hoc ipsi Ade-
m indicatum est. Lignum autem vitae veluti quoddam vite-
nium propositum erat observanti mandatum. In quibus ver-
utriusq. Arboris Finem, refert ad divinam sententiam. Et Ar-
bor vitae, veluti quoddam premium Obedientiae, propositam
se dicit.

III. Sic etiam B. noster Lutherus, Comment. in Genesin p. 52.
istam verbo adscribit: Dicit enim: Sicut arbor scientiae boni
ali. sua natura bona erat. Sed propter verbum additum, erat
ini venenum, etiam Spiritus, non tantum corporis. Contra ar-
bor vitae habebat propter verbum vim vitae conservanda. Ubi sane
lare virtutem istam non arbori, sed verbo arbori addito ad-
bere videtur, ad eundem fere modum, quo Serpens æneus
elitas sanavit. Pariter etiam Mercerus, Comment. in cap. III. p.
dicit: Fructibus huius ARBORIS DEUS eam vim indiderat, non
ex arboris interna quapiam natura, quam ex di. verbi sui? Et
apud III. p. 103, scribit: Sed hec aliq. vis intrinseca arbori non

erat, nisi ex verbo Domini, quod cum ille violarit, nihil mirum,
non supervixerit! Quamvis Beatum nostrum Lutherum rec
interpretari possimus; non tam de Verbo quodam speciali arb
ri huic addito eum locutum fuisse, quale non legitur in textu
quam de verbo creationis, per quod Arborem hanc, cum ejus
modi vi & virtute Deus produxit. Eadem sententia, supernat
ralem fuisse, est etiam *Gabrielis ad 2. Sentent. dist. 19.*

IX. Naturalem autem fuisse ex nostraribus statuunt *Gerhardus*
comment. in Genes. p. 51. Lucas Osiander in b. l. & alii. Addit enim
Osiander: Hec arbor ex ordinatione & voluntate divina tales fer
bat fructus, qui conservare possent vigorem & vires in corpore com
dentis; donec homo absoluta periodo terrena vita fuisset absque mor
traxlatus in vitam coelestem. Estque haec eadem sententia *Sirachae*
in Genesin. Hugonis de sancto Victore. Abulensis in cap. 13. Genes.
q. 161. Procopii, Molina, Tract. de Opere sex dierum, disp. 28. Per
vii, Tom. I. lib. 3. quaest. 4. cum quibus sentit & Bonfrerius in co
put hoc II. v. 9. Addens, hoc ipsum ex Scriptura satis colligi, ex
scilicet 22. cap. seqq. Si enim supernaturalis ea vis fuisset, non fuisset
ratio, cur homo arceretur ab esu istius arboris, vel Cherubinus, flam
meusve gladius ad arcendum hominem apponeretur, sola enim Dei
voluntate ea vis cessasset! Et multis probat citatus Pererius, p. 4.
Lib. III. in Genesin: & quidem ex veteribus; fructum Arboris
ta, fuisse πείρας φθογᾶς καὶ φουλακτικόν; & hanc vim fuisse ei natu
ralem. Quod etiam ad Dist. 19. citatam probabilius judicat Estius.
Et comment. in Genes. Tom. I. p. 90. amplectitur. Jacobus Tirinus
Eadem sententia est quoque Becani, l. cit. Conclus. 4. & Cornelii
Lapide, comment. in b. l. qui dicit; Hec vis & virtus fuit huic Ar
bori naturalis, uti est vis medendi in aliis fructibus & arboribus
inde enim a Natura sua, nativaeque vi dicitur Arbor vitae. Ideoque post
peccatum mansit huic arbori haec virtus, eaque de causa ab ea, & a Pa
radiso exclusus est Adam, postquam peccavit, ut patet cap. 3. v. 2.
Sicut etiam Menochius, in verbis Disp. I. Theol. V. adductis, natu
ralem eam facultatem vocavit! Et idem quoque sentit Marius.

QVÆRITUR ergo IV. *Quaratione hæc ARBOR VITÆ, Im-*
talitatem produxisset in homine? Becanus, quæst. 2. p. 137. Tom.
perum, tripliciter hoc futurum fuisse affirmat. 1. Reparando
idum radicale, sicut & cœteri cibi faciant. 2. Reparando illud
puritate & sinceritate, quod alii cibi non faciant. 3. Corrobo-
do calorem naturalem, qui agendo & patiando paulatim so-
debilitari, quod etiam alii non faciant cibi. Hinc Dionysius
thussanus Enarrationibus in Genesin in b. l. probat senten-
Thoma, in prima parte, quæst. 97. docentis: Per esum ligni
subventum fuisse homini, contra defectum illum, qui fit ex ad-
ditione extranei nutrimenti cum calido ac humido naturali, ex
admixtione naturalis vigor complexionis debilitetur. Cornel.
de, comment. in b. l. p. 72. itidem dicit: Futurum hoc fuisse:
1. humorem naturalem primigenium aut eo meliorem sugge-
do. Secundo, calorem naturalem continua actione & pugna cum
cibis refractum acuendo, roborando, & in pristinum, vel etiam
orem restituendo, eumq; continendo & conservando. Et postea
cit Aristotelem, qui lib. 3. Metaphysic. textu 15. doceat: Quic-
cibo vescatur, natura sua senescere, dissolvi & mori. Cum c. 3.
Moses expresse doceat & diserte: Adamum expulsum esse
diso, ne gustans lignum vitæ viveret in æternum: Ergo li-
vitæ, inquit, poterat vitam prorogare in æternum. Certum
quod sicut ARBORI VITÆ vis illa naturalis fuit: ita etiam
productura fuisset suum hunc effectum in homine naturali-
neque hic statuendum esse cum Augustino aliquod miracu-

Unde hæc ARBOR conservasset harmoniam Elemento-
connaturalem & concreatam, reparasset humidum radica-
le quidem longe melius, quam alii cibi; & VITÆ addidisset
eternitatem. Atque hoc omne per vim illam, quam hæc AR-
bor habebat naturalem & concreatam. Adeoq; contulisset hæc
ARBOR Homini non solum, ut esset ἀθάνατος sive Immortalis:
tiam, ut esset ἀγήρας, senio carens, & in perpetua juventa
perpetuus. Si enim ex Fabulis aliquid arcessendum esset, addu-

ceremus exemplum *Titbon*, *Laomedontis* filii, quem *Aurora* succo suo perfudit, & cui a *Parcis* immortalitatem impetravi oblita interim *perpetuitatem* *juventutis* poscere, uti *Thomas Fabianus* annotavit ad *Lib. 9. Metam. fab. 2.* Vel; ut *Levinus Torrentius* ad *Oden. 16. Lib. 2.* Horatii annotavit: Qvi senectutem quidem non evasit, sed mori non potuit, *Pertæsus* igitur longis mæætatis, exsiccat jam corpore, membrisque contractis, precibus obtinuit, ut in *cicadam* mutaretur. Quamobrem & *Michael Apostolius*, *Proverbiorum Centuria 17. n. 63.* scribit: *Titbo senectus. De supra modum longævis penitur. Memoria enim proatur, Titbonum senectutis exuenda cupidine in cicadam fuisse conversum.* Ad quæ annotat *Petrus Pantinus*, p. 361. ad *senum loqvacitatem* allusum fuisse. Est enim *senectus Natura loqvacior*, ut *Tullius* in *Catone Majore*. Ut igitur *Titbono* oneri fuit esse *dávator*: cum non fuerit *áyηγορ* &: sic contra, summa felicitas fuisset in *Protoplastis*, utrumque fuisse. Eadem docet quoque *Tostatus* in *b. l.* Et in *c. 13. Genes. quæst. 172.* Qvi videatur. Ut enim habeat quis, quod forte admiretur; notamus, quod *Alphonse* ille *Tostatus, Episcopus Abulensis*, in solum *Caput XIII. Genesios*, in commentario isto suo habeat 834. quæstiones, inter quas 77. priores sunt ad textum: reliquæ omnes, adeoque 757. agunt de *Paradiso*. Quæ sane nimia & misera censeretur diligenti Nam occasione illorum verborum, ubi *Genes. 13. v. 10.* *Sodomam & Gomorrham* ante subversionem dicuntur fuisse, ut *Paradisus Domini*; tam prolixè materiam de *Paradiso*, *Capite* alias *Secundæ tractandam*, est persecutus. Qvi & *Quæst. 176.* dicit: *Lignum vitæ fecisse, quod transiret cibum adveniēns ad perfectam similitudinem ejus, quod resolutum est.* Addit quoque: *Fructus ex illa Arbore profuturos fuisse, ut cibum; & quoque, & quidem magis, ut medicinam.* Ac *Quæstionem 175.* conclusit: *Ergo vere lignum vitæ faciebat, quod homo videret in æternum, i. e. nunquam moreretur, etiamsi viveret per mille millia annorum.* Et quidē, ut *quæst. 176.* dicitur: *Non si semel tantum sumeretur, sed oportebat, ut sæpe sumeretur.*

II. Progrediendum itaque nunc est ad hujus ARBORIS FI-
M, qui fuit vel ULTIMUS, DEI GLORIA: vel INTERME-
IS, conferre homini IMMORTALITATEM: qui & EFFE-
US ejusdem dici potest. Sunt autem, qui FINEM aliquem e-
n addunt SPIRITUALEM. Sic enim Chrysostomus Homil. 14.
encl. p. 75. *Et lignum vitæ in medio Paradisi. & Lignum ad scien-*
notitiam boni & mali. Misericors enim Dominus, cum, ut opi-
prestiret ex multa copia (vel libertate, ad id, securitate, li-
tia) procedente tempore, nocumtum subnasci. produxit li-
n vitæ in medio horti, & lignum sciendi notitiam boni & mali:
adoquidem non multo post abstinere ab isto jussurus erat, ut scire
s, quod gratia & libertate illis frueretur, esset q. Dominus aliquis
atura sua, & omnium visibilium. Quæ ultima verba Finem
adam Spiritualem arguunt. Sic etiam August. Lib. 8. de Genesi
teram, c. IV. dicit. *Erat ei ergo in lignis ceteris alimentum, in il-*
tem Sacramentum, quid significans, nisi sapientiam, de qua
dictum est: Lignum vitæ est amplectentibus eam.

Prov. 3. v. 18.

DISPUTATIO THEOLOGICA
QUARTA ET ULTIMA.

De

ARBORIS VITÆ
FINE adhuc, EVENTU & USU.

Respondente

JOHANNE CHRISTIANO SCHLEGELIO,
WERDA-VARISCO.

Mo. 1657. d. 30. Jun.

THESIS PRIMA.

VERTUR autem circa Ejusdem FINEM: *An unus esus ex*
ac Arbore sufficiens fuisset ad producendam Immortalitatem
nine? Communior est sententia: non fuisse sufficientem,
um sæpius reiterandum fuisse. Hinc Marius, cit. l. sentit;
sumtum hoc lignum preservaturum fuisse a corruptione, usq.
erminatum tempus, quo finito vel homo translatus fuisset ad

Spiritualē vitam, vel indignisset iterum sumere de ligno vitæ.
citatur Thomam, part. 1. q. 97. art. 4. Idem sentit Cornel. a Lapide i
b. 1. & pro se citatur Scotus, Durandus, Cajetanus & Pererius.
quoque Becanus loc. cit. Conclus. 3. dicit: Lignum vitæ conseru-
set hominem, si sepe & statuto tempore fuisset sumtum: non autē
si semel tantum. Item, Estius ad cit. Distinct. 19. §. 8. & in Annot.
cens: Non igitur una ejus sumptione stabilem seu perpetuam vitæ
citatem homo consecutus erat; sed ad vigorem plenæ ætatis co-
servandum subinde ac sæpius ei opus fuisset esu ligni vitæ, & sic i
mortalitatem seu vitam stabilem esus ligni illius præstitisset, si ho-
mo non peccasset: inde scilicet dictum Lignum vitæ. Quæ Bonfrerii etiā
est sententia, dicentis, p. 133. Unica comestio hominem non fecit
immortalem, sed sæpius repetita. Est quoque Abulensis, ad Cap.
Genes. quæst. 10. Quando semel comedisset, dicentis, de fructu i
Arboris, reducebatur tota caro alimentalis, ad puritatem car-
nis primæ; quæ magno tempore durabat. Deinde incipiente fieri impu-
ritate per cibos alios: si iterum sumeretur cibus illius Arboris, re-
ducebatur rursum corpus ad pristinam puritatem: Et sic frequen-
sumendo duraret Homo in æternum. Et quæst. 176. in c. 13. Genes.
Ita & Augustinus & plerique Scholastici. Sunt tamen, qui affirmant
Uti faciunt Irenæus lib. 3. contra hæres. c. 37. Hilar. Ps. 68. Nazian-
Orat. 2. de Paschate. Rupertus, lib. 3. in Genes. c. 30. Chrysost. quo-
& Theodoretus. Et Bellarminus lib. de Gratia primi hominis c.
1. censet, homines ex hac Arbore vitæ tantum comesturos fuiss-
tunc, cum proxime transferendi essent ex hac vita ad statum
gloriæ. Vel, ut loquitur de statu gratiæ, in quo poterant non m-
ori, ad statum gloriæ, in quo non possent amplius mori. Ut juxta hanc
sententiam, quam probabiliorem putat, & Augustini & Schol-
asticorum sententiæ præferendam, doceatur, lignum vitæ eam m-
habuisse, ut vel semel gustatum perfectam adferret Immortalit-
atem, qualem habebimus post resurrectionem. Qui potest videri. Pr-
æbet enim ansam cogitandi: Quod sicut Arbor Mortis, sive scie-
tiæ boni & mali, fuerit Arbor probationis: ita Arbor vitæ fue-

por Confirmationis in bono. Sicut Chrysoft. dicit eam fuisse
præmium obedientiæ. Et pro sententia hac urgeri potest 1.
comparatio cum *Arbore SCIENTIÆ BONI & MALI*, quia ut illa
vel gustata intulit mortem: sic hæc semel gustata conferre
iussit immortalitatem. 2. Textus *Cap. III. v. 22.* Ubi dicitur:
comedat: & vivat in æternum. In hoc itaque sententiarum di-
ctio; si quis priorem amplecti velit, quam & nos verissimi io-
no judicamus, respondere potest ad 1. negando, parem fuisse
conem utriusque Arboris. Ad 2. Deum intellexisse repetitam
questionem ex ea, unde & Adamum paradiso plane ejecerit,
esum ex ea semel atque iterum repeteret. Si quis autem po-
riorem sequi velit, dicere posset: unum quidem esum fuisse
icientem, ratione termini ad quem; seu contulisse quidem
mortalitatem, sive vitam *perpetuam*: non autem contulisse
perpetuum vigorem: unde & in hujus continuationem, & prio-
ri vasi conservationem & confirmationem, sæpius fuerit esus
etendus. Qua ratione huc applicari posset fabula *Titboni*,
e adducta. Ad vitam enim hanc naturalem, corporalem &
ndanam, non autem ad Spiritualem, futuram, & cœlestem
c *ARBOREM* datam fuisse, certum est. Ac propterea non po-
in hoc cum Arbore Scientiæ Boni & Mali comparari.

I. Sequitur tandem *EVENTUS*. De quo *Textus Cap. III. v. 22.*
ic igitur, *ne extendens manum suam accipiat etiam de fructu*
oris vitæ, ut comedat, & vivat in æternum. Et v. ult. *Instituit*
is a parte anteriore borti Hedenis Cherubim, flammamq; gladii
vibrantis ad custodiendā viam ad Arborem vitæ. Per *LAPSUM*
ar & violationem mandati divini, Primi Parentes ex Paradi-
esu ab hac Arbore vitæ exclusi fuerunt; miserranda & com-
anda sane vicissitudine. Circa hunc *EVENTUM* igitur, &
a ista verba Textus; *QVÆRITURI. Qualem æternitatem colla-*
isset hæc ARBOR VITÆ? An absolutam & omnimodam, an
determinatam & restrictam? In Ebræo enim habetur vox
Leolam: quæ utramq; significat, ut inter Eruditos notum,

nec demonstratu opus est. Vide *Genes.* 17, 8. *Exod.* 21. v. 6. 1. *Sam.* 1. v. 22. *Eccl.* 13. v. 13. 2. *Sam.* 12, 10. Ad omnimodam æternitatem respexisse videtur *Chrysostomus*, *Homil.* XVIII. dicens: Homo præbando mandatum mortalis factus est, ne nunc & lignum, quod vitam præbet continuam, attingere audeat, peccaturus perpetuo: si tilius fuerit, hinc ipsum ejici. Sic refert *Cornelius a Lapide* p. 73. *Ludovicum Molinam* censere, fuisse æternitatem hanc absolutam; quibus inquit, hoc lignum semper restituisset hominem pristino vigori. *Tom. I. Operum*, p. 37. q. 2. hæc *Secunda Conclusio* est *Becani*: Lignum vitæ eam vim habuit, ut potuerit vitam hominis infinito tempore conservare. Ita *Tostatus* & alii contra *Scotum* & *Pererium*. Probatur ex illo, *Genes.* 3. Ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ & comedat, & vivat in æternum. Ex hoc loco constat, inquit, Adamum ideo expulsum esse ex Paradiso, ne si comederet ex arbore vitæ, videret in æternum: ergo esus illius arboris conservasset hominem in æternum. Quemadmodum etiam *Rivetius*, *Exerc.* XL. p. 163. hujus sententiæ meminit ac dicit: Alios putare, ex una ca fructus illius prægustatione, Immortalitatem perpetuam concupisciturum fuisse, atque ita mori impossibile futurum fuisse Adamum, non prohibitus fuisset ab illius Arboris esu. Sic etiam *Guilielmus Parisiensis*, *Tom. II. part. 1. de universo*, fol. 59. scribit: Quod si dixeret quis: quia hanc virtutem habent omnes sani cibi: Respondeo, quod revera ita est, sed ad modicum & ad tempus breve: non autem in perpetuum: Lignum vero vitæ virtutem habebat hujusmodi, ut etiam in perpetuum conservaret vitam ex illo vescientium: Si esset divina voluntatis beneplacitum, ut tam diu essent homines in Paradiso terrestri. Hæc *Guilielmus*. Et præterea *Augustinus Tornicius*: Quia in *Annalibus sacris*, p. 50. dicit: Hanc sententiam videri Scripturæ Sacrae magis consentaneam. Et postea p. 51. Quæstionem decidit dici posse, quod illius Arboris fructus vim habuerit conservandi hominem, donec DEO placeret ipsum ad Beatorum vitam in cælum transferre, ita tamen, ut si eidem Deo placuisset, Adamum in Paradiso terrestri perpetuo degere potuisset ibidem esu dictæ arboris in

num, ab omni senio, & naturali carnis defectu incolumis praefer-
ri: talis enim erat naturalis ejusdem Arboris facultas! Sed com-
mior est sententia: Arborem hanc non omnimodam & absolu-
tam, sed determinatam & restrictam eternitatem collatam fu-
isse. Et pro hac Cornel. a Lapide citat Scotum, Valesium & Cajeta-
num, quos & ipse sequitur. Nam, inquit, hoc lignum prorogasset ho-
mini vitam & vigorem ad aliquot annorum millia, donec Deus tran-
sisset eum in caelum, quae eternitas quaedam est. Ebraei enim עולם,
est, eternum, vocant ex vulgi usu tempus longissimum, cujus finis
homine non pervidetur. Sic etiam Marius in h.l. scribit: Inde
dicta arbor vita, quia vitam conservasset, & potentias vitales,
vigorem quoque vitalem, & humidum radicale reparasset, atque ita illi
beneficio vixisset homo in statu innocentiae, sive mille, sive quater
decem annis, aut amplius, sanus perpetuo, & vegetus; usque dum pla-
ceret DEO eum in caelos & beatitudinem plenam (qualem nunc erit
post resurrectionem) transferre, non ex utrumque natura, sed superven-
tum gloria. Sicut etiam Bonaventura scribit ad Lib. 2. dist. 10. quod
esset ad 2. Dicendum, quod eternum non dicit ibi (nempe c. 3. v. 22.)
de interminabilitatem: sed vitae quandam diuturnitatem, sicut
et consuevit loqui Sacra Scriptura. Quamvis autem lignum vitae
ad corpus non posset perpetuare: poterat tamen adeo naturam in-
terius adjuvare & vigorare, ut diutius viveret. Ita Bonaventura.
Eadem est sententia Toftati, quae est. 24. in Cap. III. & q. 106. in Cap. 13.
ex Reformatis Mercerus scribit, comment. in Cap. II. p. 102. He-
braei עולם non in eternum exponunt, sed in longissimum tempus,
omnino sumeretur, teste Aben Ezra, si adderetur נצח Nam esset
actus arboris vitae non aliqui immortalitatem homini attulisset,
vitam longiorem, longiorem dico ea, quam egit 930. annis, quia
in singulis momentis mori fuisset obnoxius, uti postea fuit, sed in
longissimum omnino tempus vitam protraxisset beneficio fructuum
Arboris. Eadem sententia est quoque ex Nostratibus Luca
Andri, in verbis superius citatis. Qui hanc eternitatem ad de-
terminatam terrenae vitae periodum restringit. Et Rungii, Comment-

in c.5. p.212. Hoc certum est, quod actualiter Arbor hæc non
isset homini collatura absolutam æternitatem: Sed immorta-
tatem hanc seu stabilitatem vitæ restringendam esse ad destina-
a divina voluntate periodum vitæ terrenæ. Ibi enim Deus,
bene locutus est *Marius*, cum in cælos & beatitudinem pleb. m.
translulisset, non exutum natura, sed supervestitum gloria; ac
pro liberrima sua voluntate huic terrenæ vitæ finem imposui-
set. Quod autem, si Deus voluisset, potuerit homini conferre ab-
solutam Immortalitatem, non est negandum; sicut Bonaventura
dicit: *Lignum vite corpus non potuisse perpetuare*: Et sicut Cor-
nel. a Lapide cit. l. scribit: *Non tamen potuisset hoc lignum prorogare
homini vitam absolute in omnem æternitatem; propterea, quod
ipsum hoc lignum fuerit corpus mixtum, & corruptibile, cuius vis
vigor tandem fuisset peritura. Potuisset enim omnino conferre
absolutam æternitatem, si Deus voluisset. Unde recte scribitur
Wigandus & Judex in Syntagmate Veteris Testamenti, p.406. Sic
Deus in æternum existit, ita potuisset hominis natura post creationem
durare in æternum. Unde & Bonfrerius sententiam illam, quam
Cornelius a Lapide in isto discursu secutus fuerat, impugnat, di-
cens: Aucto humano genere, nihil vetat dicere, hanc Arborem pro-
pagandam, siue in Paradiso, siue forte etiam extra Paradisum, a
eum modum, quo ceteræ Arbores propagantur. Unde ex arbore ha-
veterascente non satis colligi potest (attende Tuo Socio Corneli.)
hominem tandem moriturum fuisse in statu illo innocentie, si inter-
ris perpetuo relictus fuisset; quod enim prestare nequisset arbor
la unica, prestitisset alia similis ex ea propagata. Hæc Bonfrerius
Sicuti etiam Estius ad Lib.2. Dist.19 § 7. Arbor vitæ, scribit, licet
non in individuo, secundum speciem tamen perpetua fuisset futura
Quin & per omnipotentiam suam Deū hanc arborem conser-
vare potuisse, quis ambigit? Nam etiam Testatus, Quæst.10. in c.
II. Geneseos dicit: *In æternum duraturam fuisse Arborem vitæ; si
homo non peccasset. Qui tamen postea in Cap.13. Genes.9.168. æ-
que ut Cornelius a Lapide postea fecit; pari audacia scripsit**

concedimus, quod lignum vite, quantumcunque esset excellens; et efficere aliquos immortales. Quoniam, qui sit immortalis, nullo modo possit mori aut corrumpi. Ubi tamen paullo aliter vocem, immortalis, videtur accipere, atque alias hic accipi solet. Et Beatus, Tom. I. Operum p. 137. itidem contra istam sententiam dicit, ostendens: Effectum aliquem, quamvis finitus sit, & a potentia finita procedat; posse tamen infinito tempore durare, ut patet in visione beatifica, & gloria corporum beatorum. Quamvis absolutam aeternitatem Arbor hæc actualiter non contulisset, quia restricta erat hæc aeternitas ad certam vitæ terrenæ periculis: potuisset tamen conferre eam, si Deus voluisset. Et ad suo modo forte etiam respexerunt, qui absolutam aeternitatem defenderunt.

II. QUÆRITUR II. Quamobrem Deus tam diligenter caverit lapsum, ne homo ederet de fructibus ARBORIS VITÆ? Non enim dixit: Nunc ergo, ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in aeternum: sed etiam cavit ante Paradisum voluptatis Cherubim: & flammeum gladius, & versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ. Quamobrem Is. 24. in Cap. III. Iostatus scribit: Alicui forte dura videbitur sententia: quia post tot misérias influctas Protoplastis, adhuc dicitur eis, ne comedant de ligno vitæ. Primo itaque sunt, qui dicunt: Verba illa priora dicta esse a Deo irato. Ita Lutherus, comment. in Genesim p. 52. scribens: Deus iratus non vult ei post lapsum permittere regressum ad illam arborem. Non ideo solum, ut aderetur de peccato admissio. Sed etiam quia Adam habebat jam præteritam promissionem, quod semen mulieris esset contritum semine serpentis, ut quanquam subiectus esset corporali morti, tamen haberet spem immortalitatis per Filium Dei. Sicut Paterfamilias, et si non adimit filio hereditatis jus, tamen eum castigat, ejusque timore. Et paulo post: Sunt igitur hæc verba omnia, verba ridendi irascentis Dei, ad Adamum jam justificatum, ut & de futuris cautior, & præteritorum memoriam non amitteret! Hæc B.

noſter *Lutherus*: omnia hæc accipiens, tanquam aliquo modo
Ironice dicta & ex animo irato. Sic etiam *B. Glasſius* in *Rhetorici*
Sacra p. 538. & 539. de *Apoſiopēſi* agens, dicit videri eam II. In
Excommuniſatione. Et exempli loco adducit hoc dictum, *Genes.*
v. 22. Nunc ergo, ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de
arbore vite, & comedat, & vivat in ſeculum! & addit: In his verbis
Jehove, ſuccenſentis homini ob peccatum commiſſum, & violatam
divinam legem ſubintelligendum eſt, quod per apoſiopēſin omittitur:
Exturbabo hominem de borto, & denuo eum prohibebo. Vel,
Mercerus ſupplet: dimittamus eum! Eodem modo accipit quoque
Eſtius, ad *b. l.* ſcribens: Senſus autem huius loci eſt *Ironicus*. Perſe-
verat enim Dominus *Ironice loqui*. Dixerat enim ante per *Ironiam*
Ecce Adam factus eſt, ſicut unus ex nobis, ſciens bonum & malum
Deinde addit eodem ſchemate ſermonis; Nunc ergo, ne forte mittat
&c. Quasi dicat, ne ſibi videatur ſtulta ſua perſuaſione victurum
in æternum, auferamus ei hanc perſuaſionem, ejiciendo eum, & ac-
cendo a ligno vite. Ubi quoque prius quidem de *Ironia & animo*
irato, cum *B. Luthero* idem dicit: ſed quoque poſterius; Adamum
ex ſtulta perſuaſione putaffe, ſe victurum in æternum, & Deum quoque
verba ſua de ſtulta illa perſuaſione dixiſſe & intellecta voluiſſe; ſen-
tentia ejus peculiaris eſt. *Dionyſius Cartuſianus* in *Cap. III. Ge-*
neſ. itidem dicit: Totum hoc dupliciter accipi poſſe; Primo, quasi
ironice dictum: Secundo, quasi ſerioſe & preceptivè prolatum. Quo
poſterius tamen probat & æternitatem de æternitate interpre-
tatur. Sic quoque *Bonfrerius* in *b. l.* de animo irato accipit, dicens
Subintellige per apoſiopēſin; arceamus illum Paradiso, verba enim
ſunt Dei irati. Pariter *Mercerus* in *b. l.* dicit; Deum iratum eum
ſtatuiſſe deſicere. Et poſtea addit. Voluit Deus hominis temerita-
tem retundere, & coercere, quia ſicut auſus fuerat vetitam aggredi
arborem, & de ejus fructu edere, ſic vite reſtauranda cupidus idem
& in arbore vite non vetita auſus fuiſſet, ſpe mortis vitanda. Et ite-
rum addit; Ne manum injiciat; quod eſt deſtinato, & de industria
per præſumptionem, ut dicunt, & temeritatem aliquid committere.

et, & sumat **23**, etiam: *Ubi vox.* Etiam *Emphasin* habet, quasi dicitur, sicut de arbore scientia boni & mali vetita ausus est sumere. Id nunc cavendum est, & a tali temeritate prohibendus. Sententiam tertiæ sequitur *Andreas Rivetus*, Exercit. XL. in Genesin. Edit. in p. 164. scribens: *Inde ejectus est, & ab usu Arboris prohibitus, ne ulte sibi ex ejus ligni usu promitteret Immortalitatem.* Et p. 165. inquit: *Concludimus ergo his verbis, non respexisse Deum ad ipsam rem eventum, sed ad opinionem & spem. Ad amobrationem nominis arboris vita non bene intellectam, quasi per esum fructus Arboris istig vita conservandus esset, siue peccaret, siue non peccaret.* Item *Trellius* in notis; addens: *Hæc ad consilium hominis peccatoris respiciunt, non ad eventum rei.* Non enim hoc dicit Deus, fore, ut homo recipiat vitam, si de hoc fructu comederit, tanquam si vitalis aut vivifica potentia in arbore illa resedisset: (In hoc errat; & sententiam *Calvini* ora refutatam sequitur) sed hominem hypocritam daturum operam, hac specie, tanquam ex opere operato, sibi vitam spondeat, imaginemque non sine gravi in Deum contumelia. Frigide autem super hunc *Hugo Cardinalis* scripsit: *Impleto numero electorum, gustaturi sunt de ligno vite: & sic ad beatum statum migraturi: sed custodia adhibita, ne, qui indigni facti sunt, attingant ulterius.* Hæc *ARVITÆ* enim non propter vitam cœlestem, sed propter vitam uralem fuit condita.

V. Sed contra hoc posterius, quod citati Auctores, verba Dei dicesse volunt de vana hominis persuasionem; de temeritate & presumptione, de destinata industria & consilio: valere existimamus verba *Regii*, p. 214. dicentis: *Sed Moses non loquitur de opinione & fiducia homini, sed de re ipsa; ne vivat.* Alii igitur & hæc verba & cautelam minicam potius referunt ad singularem *Misericordiam* & *Prospicientiam Dei*. Ita enim *Chrysost.* Homil. XVII. in Genesin: ita Deum adducit loquentem: *Quia magna intemperantia indicia exhibuit, variandoque mandatum, mortalis factus est, ne nunc & lignum, quod vitam præbet continuam, attingere audeat, peccaturus perperatius fuerit hinc ipsum ejici.* Et subjungit: *Ita ut magis provi-*

dentia, quam indignationis fuerit illa ejectione. Hinc enim mos est Domini nostri, ut puniens non minus, quam benefaciens suam erga nos declaret providentiam. Quippe & hanc poenam admonitionis gratia nobis irrogavit. Ubi tria dicit: I. Habitum quidem fuisse respectum ad Hominiis intemperantiam. II. Magis tamen providentiæ, quam indignationis illam ejectionem fuisse. III. Simul tamen hanc ipsam ejectionem, & consequenter prohibitionem, ne ederet ex arbore vitæ, poenam admonitionis fuisse: Crucem videlicet non vindicativam, sed emendativam. Ac ita ostendit, utramq; sententiam certo modo conjungi posse: Erat enim poena, & proveniebat a DEO irato, quatenus originem ducebat a peccato, prævaricatione mandati. Erat autem non tam indignationis, quam providentiæ & misericordie divine, quatenus tendebat ad BONUM & salutarem FINEM. Quem apud Gesnerum in Cap. III. Quæst. VI. Basilius dixit fuisse: *ἵνα μὴ ἀθάνατον ἐν ἡμῖν τὴν ἀρρώστιαν ἀγαθῆναι, ne immortalē in nobis illum morbum conservaret*: Ne idem eveniret homini quod Diabolo, cui vita perpetua relicta est ad perpetuam miseriam. Et ita illi, qui vocem *לעלם* pro eternitate accipiunt, communiter interpretantur. Qui autem de diuturnitate accipiunt; exponunt de miseriæ prolongatione; utrique tamen referunt ad Providentiam & Misericordiam Dei. Nam ut Quæst. XXIII. idem Gesnerus recte scripsit: *Non est invidia* (ut forte quis minus rei intelligens opinari posset) *quod Deus homines ab arbore vitæ arcet. Fecit enim id, ut cursum peccati cohiberet. Poena igitur illa medicina est non mors. Nam licet Adamus sententiam divini judicii, quæ jam prænuntiata fuerat, pulvis es, & in pulverem reverteris, intervertere esu pomi vitalis non potuisset; vitam tamen in multa secula hoc ipso medicamento produxisset. Et citat Theodoret. quæst. 20. Sed est Quæst. 20. dragesima. Et ibi inquit Theodoretus: Prohibuerat ipsi Deus, non accipere de ligno vitæ, non quod invideret homini vitam eternam: sed ut peccati cursum cohiberet. Poena igitur illa medicina est, non mors. Reprimit enim peccati impetum. Nam mortuus justificatus est, ait, peccato. Rom. 6. Sicuti etiam hunc FINEM B. noster Gerbardus*

nat, Comm. in h. l. p. 123. postquam rejecisset illorum sententiam,
 i finem hujus prohibitionis fuisse putarunt, ne in ea non minus,
 am in priore arbore peccaret; dicens: *Sed Deus ipse aliam pro-*
hibitionis assignat causam, videlicet, ne miseram illam vitam, in-
am per peccatum inciderat, esu fructuum ex hac arbore nimio pere-
rogaret, לעולם enim non semper aternitatem, sed longum tempus,
us finis est absconditus, significat. Et *Tostatus*: loco *Theo. 2.* citato
 ibi: Respondetur, quod Deus in hoc valde misericorditer punitio-
 nem infligam temperavit. Homines enim in magnas miseras inci-
 unt, Deo infligente: Si autem concederetur ei esus ligni vite, diu-
 na esset vita eorum: & tanto diutius in miseriis angustarentur.
 n ergo miseriarum tempus abbreviavit, misericors valde fuit. Ea-
 n etiam est sententia *Petri Martyris* in *Cap. III. Genesios, pag. 18.*
le hic, inter alia iniquitatis, divina justitia proprietatem, ut mul-
e sibi admixtum habeat misericordia! Quamvis ergo homo non
 et futurus immortalis, etiam si vel omnes ejus arboris fructus de-
 esset, uti *Mercerus* loquitur; & ex eo *Rivet* cit. p. 165. qui &
 sententiam hanc operose impugnat; siquidem lata sententia de
 rte temporali, erat irrevocabilis: tamen in multos annos ca-
 titiosam suam vitam, prorogare potuisset, si de hac arbore co-
 disset. Utique igitur *Mercerus* dicat: *Non hunc esse puto lo-*
nsu: tamen nos putamus, & absque ulla hæsitacione credi-
 . Nam ita *Ireneus* quoque *Lib. 3. cap. 37. pag. 224.* *Non invidit*
s homini lignum vite, sed miseretur ejus, ut non perseveraret sem-
transgressus neq; immortale esset, quod erat citra eum, & malum
minabile. Sic etiam *Marius* exponit: *Ne aeternum misere vi-*
t. Ac *Menochius*: *Ne aeternum miser esset!* Nam, ut in *Mose* ex-
 6, p. 126. etiam *Noë* scripsit: *Non invidit immortalitatem,*
empus commodum eligit. Sic igitur cause hujus cautelæ & pro-
 tionis fuerunt I. *Ratione originis & cause promerentis, LA-*
 S primorum parentum, & consequenter *Ira & Justitia DEI.*
 II. *Ratione FINIS*, quia jam tum per *Semen mulieris* erant in-
 iam recepti, ejusdem *Misericordia & Providentia*, ne vitam

hanc calamitosam & miseram, atque peccatis obnoxiam, in longissima prorogarent tempora : Et ne aliquo modo remora injiceretur latae sententiae de morte temporali. Quia enim *VIRTUS* prorogandi vitam *ARBORI* huic naturalis erat ; nec Deus Naturam facile mutat : ideo hac ratione *Ordinatione* suae cavuit!

V. *QVÆRITUR* III. *An Protoplasti unquam comederint ex Arbore vite?* Quod post *LAPSUM* nunquam ex ea comederint, sat clare indicat Textus. Siquidem id præcaverat *Divina Providentia*, & obstabat *Angelica custodia*, erantque dimissi ex *Paradiso*. Dubium ergo tantum est : *An ante LAPSUM ex illa comederint?* Affirmat *Augustinus*, Lib. II. de Peccatorum meritis, Cap. 21. Tom. VII. p. 299. Cujus verba digna sunt, quæ hic legantur integra. Sic igitur scribit: *Posteaquam illi primi homines, vir unus Adam, & ex illo Eva, uxor ejus, aciepto Dei præcepto servare obedientiam noluerunt, iusta eos poena ac debita consecuta est. Sic enim comminatus fuerat Dominus, quod ea die, qua vetitum cibum ederent, morte morerentur. Proinde, quia utendi ad escam, omni ligno, quod in Paradiso erat, acceperant potestatem, in quo etiam lignum vitæ plantaverat Deus ab illo autem solo eos prohibuerat, quod appellavit scientia boni & mali, quo nomine significaretur experientia consequentia, & quid boni custodita, & quid mali essent transgressi prohibitione sensuri: recte profecto intelliguntur ante malignam Diaboli persuasionem abstinuisse cibo vetito, atque usi fuisse concessit, ac per hoc & ceteris, & præcipue ligno vitæ. Quid enim absurdius, quam ut credantur ex aliis Arboribus alimenta sumfisse, non autem etiam ex illo, quod & similiter permissum fuerat, & utilitate præcipua per ætatum lapsum mutari, quamvis animalia corpora, in mortemque veterascere non sinebat, tribuens hoc corpori humano, de suo corpore beneficium. Ubi aperte dicit, quod præcipue ederint etiam de ligno VITÆ; & negativam sententiam inter absurda refert. Ac notari quoque potest, quod in his verbis, dicens: tribuens hoc corpori humano, de suo corpore beneficium: concedere videatur, hanc vim Arbori isti naturalem & intrinsecam non assistentem & extrinsecam fuisse, quod tamen alibi negat*

avit. Et argumentum illud; quod *Arbor hac ante lapsum Ho-*
permissa fuerit, æque ut arbores alia, etiam reperitur apud
Ios. Homil. 18.

I. Sed *Alii rectius statuunt contrarium. Sic enim B. Gerbardus*
ativam amplectitur, comment. in b. l. p. 51. dicens: Non videtur,
num comedisse ex illa Arbore, cum esset in Paradiso. 1. quia brevi
ore in Paradiso fuit. 2. Ac esus illius fuisset homini permittendus,
em de non comedendo fructu vetite Arboris observasset. 3. Genes. 3.
emittitur homo ex Paradiso, ne comedat de hac arbore. Ergo an-
ex ea non comederat. Ubi quidem ad 1. regerere posset quis pro-
ustino: Negari consequentiam; cum etiam in brevi isto tempo-
otuerit ex ea comedere. Ad 2. Hoc non legi in textu, & contra-
n patere inde, quod sola Arbor vetita prohibita fuerit, reliquæ
nes permissæ. Sed 3. Tertia ratio est solida. Non enim esus com-
ationi aut repetitioni, sed ipsi esui primo Deus tam diligenter
t. Sic etiam Cornelius a Lapide statuit in Cap. 11. v. 9. quod nun-
m Adam ex hac Arbore aliquid gustaverit. Accutitur eadem m-
one, quæ desumpta est a Brevitate temporis, quod Adam fuerit
aradiso. Quod autem ad Cap. III. v. 22. scribit Johannes Stepha-
Menochius: Verisimile est, Adamum adhuc non modo non gustasse,
ignorasse, ubi sita, & quæ esset arbor vitæ, quod & Diabolum la-
it. Quæ ignoratione beate Deus & misericorditer Adamo consuluit,
vi miser futurus, eternum miser fieret. In eo prius probamus,
rius autem ut plane improbabile rejicimus.

II. *QVÆRITUR circa EVENTUM IV. Cur Deus hanc Arborem*
liderit, cum tamen præciperet quod nunquam homo ex ea esset co-
turus? Respondet Marius ad v. 9. Voluit Deus hoc lignum produ-
, et si præciperet hominem eo nunquam usurum, ut sua in nos cle-
ntia speciem exhiberet, ostenderet g. quanta ipse nobis dona prepa-
et, quæ nos negligetia & crimine nostro amissimus; paratus aabuo
e majora, nisi prima amissemus. Quæ defutura sunt maximam
tem ex Theodorero, quæst. 24. in Genesin. p. 9. Qui ad quæst onem:
a de causa Deus plantaverit Paradisum, mox expulsurus inde A-

*damum propter peccatum? respondit: Inprimis Dominus Deus noster
 solet condemnare ex præscentia. Quapropter transgressionem
 prævicens, bona illi concessit. Deinde voluit illum cognoscere bene-
 cia divina, ut iis privatus, odio gravi prosequeretur peccatum, pro
 quod tantis bonis careret. Præterea conveniebat, justum agonothetam,
 athletis virtutis, proponere præmia victoria. Ac quemadmodum
 dum *Disput. Isagog. XXII. § 22.* B. noster Gerhardus, Calvinianus
 cuidam Scriptori, qui se vocavit Rudolphum Otreb, & per metathesis
 literarum est Robertus Flud; qui negavit Paradisum realiter
 unquam extitisse, ac in *Tract. Theol. ad frat. ros. crucis, lib. 1. de
 1a, cap. 9.* pro absurdo habet; Deum Paradisum condidisse, qui ten-
 pore tam exiguo homini fuisset usui, Respondit: 1. Deum non tractare
 hominem ex præscentia futurorum, sed juxta præsentem statum.
 Quamvis ergo præsciverit Deus, hominem peccaturum, tamen
 quia status integritatis requisiverit habitaculum pulcherrimum
 & amoenissimum, ideo Paradisum in usum hominis plantasse.
 Etiam post lapsum Paradisum homini usum præbuisse, quatenus
 fuerit memoriale admissi peccati, & amissæ felicitatis. 3. Etiam
 originalem justitiam ab homine; & coelum a Lucifero, exiguo ten-
 pore fuisse retenta 4. Fuisse Paradisum terrenum conditum, ut
 excitaret desiderium coelestis Paradisi, cujus delicias & diviti-
 primis hominibus præfiguraverit, *Luc. 13. v. 43. 2. Cor. 12. v. 4. Apoc.
 cal. 2. v. 7. cap. 22. v. 2.* Sic etiam omnia illa huc accommodari pos-
 sunt. Nempe non tractavit Deus hominem ex præscentia futu-
 rorum, aut Res creavit ad statum peccati accommodatas: Sed ag-
 juxta præsentem statum, & Res produxit, prout conveniebat
Statui innocentie. Unde & hæc Arbor memoriale fuit postea ad mis-
 flagitii & amissæ beatitudinis: Et suspiria movere potuit, ut ho-
 mo ad futuram æternam Beatitudinem pie adspiraret. Bene Gu-
 lielmus Parisiensis, Tom. II. Part. 1. de Universo fol. 59. *Sunt & alie
 utilitates, sicut eruditio hominum & correctio, dum enim audiunt
 amisisse se Habitationem tam nobilem, & hoc irrecuperabiliter, & eru-
 diri ex hoc debent, & provocari ad obedientiam creatoris, & deterren-**

Abus culpis illi, propter quam patria illa hereditas oblata est, & a presentis exilium irrogatum. Vide quoque Gerb. commentum in Genesin, p. 59.

II. QVÆRITUR V. Quanam fuerit illa custodia, de qua Textus ap. III. v. ult. Instituit a parte anteriore horti Hedenis Cherubimamque gladii sese vibrantis, ad custodiendum viam ad arboris vite. Emanuel Sa in Notis dicit: Quod fuerint Angeli in humana forma. Theodoretus loco mox citando & Procopius: videri terribiles animalium species intelligunt. Lyranus, quia gladium in altissimo monte collocat, putat ex eo copiosissimum prorupisse per circuitum. Augustinus & Chrysostomus, Angelos intelligunt, quorum ministerio Deus hic fit usus. Sicut et Dionysius Cartusianus in Cap. III. Genes. probat illos Textus, arguunt: Nunc ergo videte; quamvis Verbum hoc non habeatur in Textu & addit: Itaque Dominus ait ad Angelos, quibus Paradisum custodiam, & primorum parentum inde expulsionem commiserat. Et gladium; Marius itidem cum Tremellio interpretatur gladium gladii versatilis; & addit: Significatur autem hic, vel quod gladius, instar ignis fulgurans, vel ignis ad gladii similitudinem figuratus. Sicut & Virgilius dicat, tanquam exterius scriptor: Cherubim rotat ensem. Quo inclinatur etiam Theodoretus, quæst. 40. in Genesin p. 11. scribens: Non igitur gladius ille flammeus naturalis igneus erat, sed visibilis. Cherubim autem dicit vocari illud, quod potentia præditum sit. Et per hæc verba: Et statuit Cherubim, indicari potentem quandam, & terribilem visionem & formam. Sed minus recte, nondum enim probatum est: Cherubim vocari id, quod potentia sit præditum: Et per Cherubim indicari potentem quandam, & terribilem visionem & formam. Tertullianus in Apologetico, quem sequitur Thomas 2. 2. quæst. 165. art. ult. dicit esse Zonam torridam, quæ ob æstum impervia sit, ac inter nostras regiones & Paradisum interposita. Lyrani sententiam de circuitu ante Paradisum micante, secutus est etiam Abulensis. 26. in Cap. III. Genes. dicens. Et flammeum gladium. Id est;

*murum igneum circumdantem Paradisum ex parte interiori. Et stat
 ens, Deum creavisse ibi ignem noviter, forte convertendo illam mat
 riam aeream ejusdem loci in ignem. Et Carthusianus in cap. III. Ec
 33. Lit. F. Ex quo postea Pontificii Allegorice exstruunt Ignem
 Purgatorii; aut Ignem ante cælum positum, quem omnes animæ tran
 sire teneantur, etiam animæ S. Petri & Pauli; ut apud Cornel a Lapia
 in Cap. III. Genes. p. 93. est videre. Cujus alias sententia hæc est
 Verum dico, inquit, hæc omnia proprie, ut sonant, accipienda esse, ni
 mirum, quod Angeli, ex ordine Cherubim positi sint ante Paradisum
 ut ejus aditu prohiberent tum Adam & homines, tum etiam Dæmo
 nes: ne scilicet ipsi Paradisum ingressi fructum Arboris vite decerper
 rent, quem hominibus offerrent, pollicentes eis immortalitatem, ut ha
 ratione eos ad sui amorem & cultum pellicerent. Et dicit ita sentire
 Chrysostomum, Augustinum, Rupertum & alios. Ubi quoad priora; An
 gelicam fuisse hanc custodiam & homines aditu eadem fuisse pro
 hibitos, consentimus: Posteriora autem de prohibitione ab aditu
 Dæmonum, & oblatione fructuum ex arbore vite furtim sublato
 rum non admittimus. Idem Cornelius pro incerto habet: An gladius
 hic fuerit flamma, habens formam & speciem gladii; an vero re
 vera fuerit gladius, sed igne candens, fulgurans, & quasi flamma
 vomens.*

IX. *Jacobus Bonfrerig in Cap. III. itidem statuit: Plures Angelo
 in hunc finem appositos fuisse, propter vocem Ebraeam, כרובים
 quæ pluralis sit numeri, non dualis, ut videatur voluisse Eugubinus
 qui hoc argumento censuerit, duos isti custodiæ præfectos fuisse.
 Quam sententiam etiam Bellarminus probat Lib. de gratia primi
 Hominis, cap. 16. Ac Flammeum illum gladium proprie capiendum
 esse dicit pro vero & materiali gladio, sive e ferro, aut ex aliqua ali
 qua solida materia factus fuerit; Sive e flamma ipsa compactus
 gladius dicetur. Carpit quoque Cujusdam sententiam, qui flammam
 a gladio seponat & diversam faciat. Et recte subjungit: Mira
 bic quorundam opiniones; ut eorum, qui per flammam intellexerunt
 ignem purgatorium; item, qui ignem elementarem dixerunt, censentes*

ad Luna globum elevatum Paradisum terrestrem; item, qui signi-
ri putarunt Zonam torridam, in qua reponebant Paradisum. Ac
dem vocem Ebraeam חסות הפכת versatilem: vel vertentem se;
oliat, de acuta utrinque acie, & ancipiti gladio; & videri; hoc
bum sonare actum. Quæ omnia merito approbantur & recti-
sunt; quam illud, quod Dionysius Cartusianus in Cap. 3. scripsit:
dictus est versatilis gladius, i. e. aptus versari ac tolli, cum DEO
eret, sicut ablatum est, dum primo Enoch, deinde Helias illuc trans-
sunt. Quod autem eodem modo, ut Cornelius a Lapide, dicit,
pter arcendos Dæmones, & quidem maxime, Cherubim ap-
itos fuisse, ne ipsi fructus ex arbore vitæ decerperent, & homi-
offerrent: somniantis cerebelli abortus est. Non enim propter
mones, sed propter homines arcendos a Paradiso, & ab Arbore
e apposiri Cherubim in Textu dicuntur. Ut mirum sit, unde
itificiis Interpretibus oblatum fuerit hoc somnium. Nam et-
Abulensis id affert, Quæst. 25. in Cap. III. Et Menochius addit ad
1. Tom. 1. in Biblia, p. 7. CHERUBIM est numeri pluralis Causa ve-
ollocandi Cherubinos, ut & homines, & Dæmones ab ingressu arce-
t illos, ne de ligno vitæ sumerent; hos ne ingressi decerperent, &
ini darent, & tali munere pollicitatione immortalis vitæ, decora-
aliquos ad sui obsequium, & idololatriam pellicerent. Sed quia
non indicatur in textu: ideo merito habetur pro Pontificio-
commento. Inter alia & propterea: quasi DEUS non per suum
rium & omnipotentiam Dæmones inde potuerit arcere: & quia
unt; non aliter potuisse Dæmones in Paradisum venire, quasi
modum Ingressus. Sicut Menochius dicit: Ne ingressi decerpe-
. Quæ tamen non urgebimus.

Johannes Calvinus, comment. in b. l. recte quoque explicat de
elis, dicens: Per Cherubim non dubium est, quin Angelos Moses
met. Idem sentit quoque Mercerus, dicens: CHERUBIM, sunt
eli, sic dicti, quod volucres sint & alati, i. e. leves & agiles ac celeres
ei mandata exsequenda, unde & Spiritus administratorii dicun-
Ac recte putat, hac externe, ut narrentur, facta fuisse ibi revera

collocatos Cherubim extra Paradisum, quæ erat accessus ad illum cum
gladiis micantibus & versatilibus. Nec seorsim Cherubos & seorsim
laminam gladii versatilis fuisse: sed Angelos gladios tenuisse. De An-
gelis, ut nostrates Doctores nunc audiamus, interpretatur itidem
locum hunc B. noster Lutherus, pag. 53. in Genesin, dicens: In ca-
via igitur ab Oriente, quæ sola ad Paradisum ducebat, positi sunt Che-
rubim seu Angeli, qui custodirent viam istam, ne vel Adam, vel ulli e-
jus posterius ingredi in Paradisum possent. Seu, ut Hieronymus loqui-
tur in Quest. Ebraicis: Ad custodiendum Paradisi vestibulum, ne quis
posset intrare. Et pergit: Humano more fecit hæc Dominus ad terren-
dum, ut scilicet extaret memoriale tam insignis lapsus. Flammeum
gladium vero interpretatur de flamma seu fulgure, habente for-
mam gladii; non autem de ferro. Uti apud eum potest videri. Si-
etiam Rungius in b. l. & Gesnerus, quest. 23. in cap. III. per Cherubim
Angelos intelligunt; & per Gladios, flammam ignis, aut fulguri
Gerhardus quoque comment. in b. l. statuit: Plures Angelos sive Che-
rubim ante Paradisum constitutos, & singulos gladiis flammantibus
sive discipulis instructos fuisse: ita ut singularis vox, Gladius, ponatur
pro, Plurali, ut etiam vult Mercerus. Ac probabile est, Cherubim
seu Appellationem hanc Angelorum, desumptam esse ab Arca fœde-
ris, super quæ erant Cherubim, h. e. imagines humane alate, Exod. 25.
v. 18. & Angelos hos in forma humane visos fuisse? Sicut & Num.
22. v. 35. Angelus cum gladio obviavit Bileamo. Sicut etiam Luth-
rus comment. in b. l. pag. 53. scribit: Videtur mihi Cherub significare
faciem illam floridam, quæ est in puellis & juvenibus in prima ætate.
Et paulo post: Nomen hoc ad apparentiam pertinet, quod florida
specie, & juvenili facie se offerunt hominibus. Et Petrus Martyr, in
Cap. III. Cherubim sunt Angeli, quorum nomen a fig-
ra est derivatum. Ut ita censeamus: I. Custodes hos fuisse Ang-
los, & quidem plures uno, aut duobus. II. Singulos manibus
tenuisse gladios flammantes, seu scintillantes & ancipites; ut res
quoque cit. I. Petrus Martyr scribit, sive ferrei fuerint gladii, si-
quod probabilius, fuerint fulgurantes & ignei. III. Appositos fu-

non propter Dæmones arcendos, sed propter Homines. IV. Finem
hujus Ordinationis fuisse 1. Custodiam Paradisi & viæ ad arborem
vitæ. 2. Ut esset perpetua concio Adamo & posteris de exilio suo,
deque ira Dei ob peccatum. 3. Ut excitaret cupiditatem redeundi
ad pristinam felicitatem in fide, per promissum semen. Videatur
Tit. Rungius. V. Durasse hanc custodiam, usque ad diluvium, in
qvo & Paradisus esse distet, uti statuunt, *Lutherus*, *Rungius*, *Ger-*
hardus, *Cornelius a Lapide*, & alii.

XI. *QVÆRITUR* tandem VI. circa *EVENTUM*: *Quamdiu hæc*
ARBOR VITÆ duraverit? Quoniam quidam ex Veteribus suspi-
cati fuerunt: *Paradisum peculiari Dei providentia a diluvii aquis in-*
actum fuisse servatum: ideo *Bellarminus*, de gratia Primi Hominis
Cap. XII. hanc opinionem Ecclesiæ, tanquam aliquem articulum
idei obtrudere allaborat. Sed alii Scriptores Pontificii, numero
vampplurimi; inter eos citatus *Cornelius a Lapide in cap. 2. Genes.* &
Blasius Viegas, in Apocal. cap. 11. pag. 446. nobiscum statuunt: *Pa-*
radisum tantum usq; ad diluvium durasse; Siquidem aquæ per inte-
rum annum terram occupantes, omnia perdiderint: nec usquam
errarum hodie vel minima vestigia ejusdem appareant aut mon-
trari possunt. Ab aquis igitur diluvianis, euntibus & redeuntibus,
moenissima Paradisi facies, arena, limo, & lapidibus fuit obruta;
arbores ejusdem prostratæ, solum eversum, munimenta concus-
a, & omnia misere pessundata. Statuimus itaque juxta hanc sen-
tentiam: *ARBOREM VIIÆ durasse & in Paradiso stetisse, usq; ad*
diluvium, in qvo & IPSA una cum paradiso eruta fuerit & subver-
a. Vide *B. Gerbardum*, sæpius citata *Disputatione Isagog. 22. thes. 21.*
eatus *Augustinus* autem, uti *Thef. 29.* vidimus, *Lib. I. de Peccato-*
um meritis, Tom. VII. c. 3. aliter sentit. Discurrens enim de vita,
nochi & Eliæ, qua ratione vivant post translationem, dicit: *Sed*
ex quo translati sunt, ita vivunt, ut similem habeant societatem illis
quadraginta diebus, quibus Elias ex calice aquæ & ex collyride panis si-
cibi vixit: aut si & his sustentaculis opus est, ita fortasse in Paradiso
ascuntur, sicut Adam priusquam propter peccatum exinde exire me-
ruiisset.

ruisset. Habebat enim, quantum existimo, & de dignorum fructibus refectioem contra defectionem; & de ligno vite stabilitatem contra vetustatem. Ex quo patet, quod statuatur; nisi vivant ut Elias in illi quadraginta diebus sine cibo & potu vixit: eisdem in Paradiso adhuc existente vivere, & pasci ex arboribus, ac etiam ligno vite ut sicuti primi parentes iis usi fuissent. Atque hinc sine dubio est, quod Bonaventura, Lib. 2. dist. 19. art. 2. q. 2. scribit: Enoch & Elias, sicut dicunt Glossa & auctoritates sanctorum in Paradiso conservantur per esum, ligno vite, usque ad Antichristi adventum. Sicut etiam Abulensis in Cap. 13. Genes. quæst. 90. scribit: Eliam & Enoch manere in Paradiso ac aliis fructibus lignorum, & principaliter ligno vite. Et quæst. 124. dicit: Elias & Henoch, qui in Paradiso sunt, sumunt de ligno isto, cum non sit eis vetitus cibus alicujus arboris. Sed quid de hisce statuerendum sit, liquet partim ex dictis, partim alibi discutitur. Docemus enim, Enoch, Eliam, Moysen, & qui cum Christo resurrexerunt non amplius habere corpora animalia, cibo & potu indigentia. Sed spiritualia & glorificata; sicuti Moyses & Elias apparuerunt Moysi, in gloria, Luc. 9. v. 13. nec in terrestri, sed cœlesti versari Paradiso. Atque reditum Enoch & Eliæ, ad oppugnandum Antichristum esse commentitium.

XII. Addamus nunc etiam de ARBORE VITÆ, explicationem mysticam, sive ALLEGORIAM. De quibus B. Lutherus dicit cit. p. 53. Qui Allegorici volunt uti, hi fundamentum earum ex ipsa historia petent. Historia enim est, quæ, ceu Dialectica, vera & indubitata dicitur. Contra Allegoria, quasi Rhetorica, pingere historiam debet, probandum autem nihil valet. Et rursus: Hoc monuisse sit satis, ut qui Allegorici uti volunt, iis utantur, quas indicarunt Apostoli, & quæ habent fundamentum certum in ipsa litera seu Historia. Alioqui fiet, ædificemus super fundamentum paleam & stipulas, non aurum. Id itaque dicit: Arbor mortis est Lex. Arbor vite est Evangelium seu Christus. Ad has Arbores non possunt accedere, qui non credunt in Christum. Prohibentur enim gladio Angelis, qui hypocrisin & venenatam justitiam non potest tolerare. Agnoscanti autem peccatum, & credenti in

Cb

istum, huic Paradisus apertus manet, affert enim non suam, sed
risti iustitiam, quam Evangelium ideo predicat in omnes, ut omnes
vitamur & salvemur. Hæc Lutherus. Sic etiam Interpretes quam-
rimi ARBOREM VITÆ, dicunt allegorice esse Christum. Li-
um vitæ Deus est, nemo accedit: Lignum vitæ Christus est, ne qui-
vocantem audimus: Lignum vitæ Sacramenta sunt, etiam libe-
issime oblata fastidimus, Scribit in h. l. Marius. Paradisus est Ec-
lesia, & in ea Arbor vitæ Christus: Qui edit ex eo, non moritur.
deatur August. Lib. 13. de Civit. Dei, cap. 21. Vox autem Evangelii sola
onstrat iter certum ac tutum ad arborem vitæ, Christum, ex quo suc-
m & immortalitatem percipiunt omnes qui credunt in nomen ejus.
pie scripsit ad finem Capituli III. Beatus Rungius. Sic etiam Cyril-
Alexandrinus, Lib. XXI. in Leviticum Allegorice scripsit: Habe-
us intra nosmetipsos & ligna camporum, quæ fructum suum produ-
nt. Non est sicut, nec malus, nec vitis: sed una Arbor Iustitia appel-
tur, alia prudentia, alia fortitudo, alia temperantia nominatur. Et
bis, majorum adhuc arborum multitudinem disce, quibus fortasse
gnus putabitur consilius in Paradiso Dei. Est enim ibi Arbor Pietatis,
& alia Arbor sapientia, est & alia disciplina, est & alia scientia boni
mali: super omnia vero est ARBOR VITÆ. Et iterum: Sic ergo dicit
boator: Non potest Arbor mala fructus bonos facere, neq. arbor bo-
fructus malos. Hoc est, quod docet: Arbor pudicitia bona est, non potest
erre fructus impudicitia. Arbor iustitia bona est, & afferre fructus In-
iustitia non potest. Sic & e contrario, si habeas mala arboris radicem
tua mente, plantatam, bonos reddere non potest fructus. Si enim sit
te radix malitia, fructus non dabit bonos. Si sit intra cor tuum stul-
tia plantata, nunquam proferet sapientia florem: si iniustitia, si i-
quiditatis Arbor sit, nunquam huiusmodi ligna gaudere de bonis fru-
ibus possunt. Et quæ Allegorica alia afferre possemus.

XIII. Concludamus salutari ARBORIS VITÆ USU: Qui vel
theoreticus est, vel Practicus: Theoreticus est i. διδασκαλικός. Testatur
ec ARBOR de mira & ineffabili Dei bonitate, dum medicinam
in salutarem paraverat Protoplastis in statu innocentia. Quid

dabit in Patria : si tantum dedit in via. Testatur de Dei sapientia
& omnipotentia, quæ ex eadem elucet. Docet quoque summa
fuisse felicitatem. Hominum in statu innocentia. II. ελεγχτικῶς.
Deus non est auctor mortis, sed vitæ. Per invidiam igitur Diabolus
per abusum liberi arbitrii, per peccatum mors intravit in mun-
dum. Nec Deus mortem voluit; aut, ut intraret, unquam decrevit.
Quomodo enim voluisset, cum ne intraret, severo mandato cir-
ca *Arborem mortis*, sive scientia boni & mali; & salutari remedio in *A-*
bore vitæ contra mortem instituto mortem penitus exclusit. Pro-
pheticus: Est I. ἐπινοήσας τὸ κακόν. Caveamus peccata, quæ Protoplasti
ex Paradiso eiecerunt, & tam insigne donum tantumque vitæ the-
saurum, ARBOREM VITÆ, iisdem eripuerunt. Meminerimus
quid amiserimus; suspiremus & tendamus ad coelestem para-
disum. Nam, ut pulchre *Basilius Magnus* in *Ps. I.* edit. Basil. p. 251. *V-*
ita dicitur, per quam quilibet natus properat in finem. Quemad-
modum, qui in navigiis dormiunt, sponte a vento in portum deducuntur,
& quo non sentientes impulsa navis cursu itineris finem contingunt.
Sic & nos *vita* nostra tempore prætereunte, veluti quodam motu con-
tinuo, & irrequieto, ad proprium quilibet terminum, occulto *vita* r-
stra cursu properamus. Verbi gratia: dormis, & tempus evolat
vigilas, & mente aliquid agis: *vita* tamen, etiamsi non sentiamus,
absumitur. Omnes enim unum currimus curriculum, ad proprium
quisque metam tendentes. Quamobrem omnes in via sumus: Atque in
hunc modum, si de via hac senseris, viator eris in hac *vita*, transibis
omnia, post tergum relinquentur omnia. Si videbis in itinere hoc pla-
ntas, herbas, aquas, animalia & quaecumque spectatione digna, brevi tem-
pore oblectatus relinques. Rursus, si in loca saxosa, crepidines, vall-
scopulos, quandoque in feras, serpentes ac spinas, & alia duriora & aff-
rica incideris, parum per aspectum turbato paulo post deseres. Talis
vita humana, quæ nec delectabilia, nec rursus acerba & tristitia diu
tinet. Sed nec via hac tua est, neque præsentia tua sunt. In viatoribus
primum vestigium movit, & post eum alius, item alius insequitur. Co-
sidera parum per res humanas, an non sint similes. Hodie terram col-
is

Et cras alius colet, Et post eum alius. Vides agros Et Domos sumitū-
r, quot nomina brevi tempore mutaverunt? Dicebantur alicuij esse,
postea in alterius denominationem transierunt, Et post illum rursum
aliū, nunc quoq; alterius esse dicuntur. Cur vita nostra non dice-
tur via: quā modo hunc, modo aliū sortitur continuo statum. Bea-
tergo, qui in via peccatorum non stetit. Hæc Basilii. Et in Hexa-
mero Homil. XI. inquit: Quæ te ad figendam sumit, manus est DEI.
Quod a DEO formatum est, per malitiam ne polluas, per peccatum
mutas, ne excidas e manu DEI. Itaque ut Sermone de Para-
diso, Tom. II. pag. 140. loquitur: Quoniam pacto patriam nostram
spectui tuo conspiciue proponere potero, ut te hinc ex isto revocet e-
o? Lingua loquatur gaudia cœlestis Paradisi: linqvantur
indanæ voluptates, & fallacia iniquitatum blandimenta,
ut attendas ad veram **ARBOREM VITÆ CHRISTUM**;
plectendum fide, imitandum vita. Moriatur, qui Arbo-
rem hanc repudiaverit, in quā sola **VITA** nobis reposita est
SALUS. 2. **Θαλητικός**. In cœlesti Paradiso habebimus
viam vitæ, Apoc. 22, 2. & nunquam finiendam vitam & be-
nignitatem. Hinc eo dictum accipimus, quod teste Riveto
recit. in cap. III. Genes. 40. apud Eugubinum, Severianus di-
cit: **DEUS** δίδωκε τὸ δένδρον χαρκατῆρα τῆς βασιλείας; Dedit
arborem, quæ regni signum foret: An autem Poetæ & Philo-
sophi Ethnici etiam hinc suum *Nectar*, *Ambrosiam*, & *Nepenthe*
sumserint, & in suum cœlum transfulerint? de eo Idem Ri-
vetus differens, ibidem videri potest. Sicut ergo *Augustinus* di-
cit Lib. 8. de Genesi ad litteram. cap. 5. **CHRISTUS** lignum vitæ est,
Paradiso Spirituali, quo misit de cruce latronem. Ita lætemur de
Arbore vitæ in regno Gratiæ, donec mittamur a Salvatore in
viam in cœlestem Paradisum, ac intremus in regnum Gloriæ. Ubi
vive DEUS unus, Deus **TRINITAS**, ut *Augustinus* Libros de
UNITATE concludit, Tom. II. pag. 188. sine fine dicemus u-
m, laudantes Te in unum, & in Te facti etiam nos unum. Addi-
tis vero & verba Gregorii Nysseni, quibus *Hexæmeron*, suum
con-

conclufit. Quod fi iis, quæ dicta funt, aliquid deest, per me licebit,
vel a te, vel à quovis Lectore suppleri, quæ defunt, neq; enim oboli il-
li duo, qui a vidua illa adjiciebantur, divitum munera prohibebant :
neq; qui pelles & ligna, & pilos Moſi ad tabernaculi confectionem
conferebant, impedimento fuerunt iis, qui & aurum, & argentum, &
precioſos lapides huic ſacro operi dicabant. Ergo nos quoq; contenti
erimus, ſi loco pilorum noſtra ſcripta admittantur & approbentur,
dummodo contingat, ut per veſtram purpuram, quæ auro applice-
tur, tunica ſermoni addatur: cui nomen eſt, & rationale, & doctri-
na, & veritas, quemadmodum inquit etiam Moſes, qui ejusmodi Sa-
cerdoti conficiebat indumenta juxta præſcriptum DEI: quem decet
gloria & imperium, cum unigenito Filio & Spiritu Sancto
in ſecula! Et hæc nunc de ARBORE VITÆ,

